

USTAWA O OCHRONIE ZWIERZĄT

INFORMATOR DLA FUNKCJONARIUSZY POLICJI

„W żaden sposób nie da się uzasadnić moralnie lekceważenia cierpień jakiegokolwiek żywego stworzenia. Niezależnie od tego, jaka jest jego natura, zasada równości wymaga, by jego cierpienie liczyło się tak samo jak cierpienie każdej innej istoty żywej”.

Peter Singer, Wyzwolenie zwierząt

USTAWA O OCHRONIE ZWIERZĄT

INFORMATOR DLA FUNKCJONARIUSZY POLICJI

Wszelkie prawa zastrzeżone.

Prosimy, byś przestrzegał przysługujących nam praw autorskich do niniejszej publikacji. Jeśli cytujesz jej fragment, nie zmieniaj jego treści i opatrz go odpowiednim przypisem.

Informator jest udostępniany w ramach licencji Creative Commons
Uznanie autorstwa-Użycie niekomercyjne-Bez utworów zależnych 4.0.
(symbol: CC BY-NC-ND), link do treści licencji:
<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/legalcode.en>

Copyright © 2025 Stowarzyszenie Prawnicy na Rzecz Zwierząt

Stan prawny na 1 kwietnia 2025 r.

Warszawa 2025

Niniejsza publikacja została opracowana w pełni nieodpłatnie
przez członkinie i członków
Stowarzyszenia Prawnicy na Rzecz Zwierząt.

AUTORKI

adw. Magdalena Galas
r.pr. Katarzyna Konopka
mgr Hanna Cichocka
apl. radc. Malwina Bogdziewicz
r.pr. Zuzanna Klafkowska

NADZÓR MERYTORYCZNY

r.pr. Anna Janicka
r.pr. Agnieszka Ratajczak

REDAKCJA

mgr Maria Januszczyk
adw. Ewa Koper

OPRACOWANIE GRAFICZNE

mgr Milena Zawistowska-Dąbrowska
apl. adw. Mateusz Biezuński

SPIS TREŚCI

I. ROLA POLICJI W SYSTEMIE OCHRONY ZWIERZĄT	4
II. CZYNY ZABRONIONE PRZECIWKO ZWIERZĘTOM	5
A. PRZYJĘCIE ZAWIADOMIENIA	5
B. PRZESTĘPSTWO ZABICIA ZWIERZĘCIA	5
C. PRZESTĘPSTWO ZNĘCANIA SIĘ NAD ZWIERZĘTAMI	9
C.1. CHARAKTERYSTYKA PRZESTĘPSTWA	9
C.2. ZNĘCANIE SIĘ NAD ZWIERZĘTAMI A ZNĘCANIE SIĘ NAD CZŁOWIEKIEM	14
C.3. ZNĘCANIE SIĘ NAD ZWIERZĘTAMI A PRZEMOC WOBEC LUDZI	15
D. WYKROCZENIA PRZECIWKO ZWIERZĘTOM	16
E. CZYNNOŚCI SPRAWDZAJĄCE I ZABEZPIECZAJĄCE - INTERWENCJA NA MIEJSCU	17
F. CZASOWE ODEBRANIE ZWIERZĄT	19
F.1. UWAGI OGÓLNE	29
F.2. ODEBRANIE W TRYBIE ZWYKŁYM - ART. 7 UST. 1 U.O.Z.	20
F.3. ODEBRANIE W TRYBIE INTERWENCYJNYM – ART. 7 UST. 3 U.O.Z.	21
F.4. MIEJSCE PRZEKAZANIA ODEBRANYCH ZWIERZĄT	22
F.5. ZABEZPIECZENIE ODEBRANIA DOKONYWANEGO PRZEZ ORGANIZACJĘ SPOŁECZNĄ	23
G. WSZCZĘCIE DOCHODZENIA I ZBIERANIE DOWODÓW	24
H. KATALOG KAR I ŚRODKÓW KARNYCH	29
III. POLICJA A BEZDOMNOŚĆ ZWIERZĄT	30
IV. POLICJA A ZWIERZĘTA, KTÓRE ULEGŁY WYPADKOWI	30
V. POLICJA A ZAKOŃCZENIE CIERPIEŃ ZWIERZĘCIA	32
VI. ZWIERZĘTA DZIKIE A TERENY ZAMIESZKANE PRZEZ LUDZI	33
VII. ROLA ORGANIZACJI SPOŁECZNEJ W POSTĘPOWANIU PRZYGOTOWAWCZYM I SĄDOWYM	36
ZAŁĄCZNIK	38
BIBLIOGRAFIA	40

Wykaz skrótów:

k.k. Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. - Kodeks Karny (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 17 z późn. zm.)

k.p.k. Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. - Kodeks Postępowania Karnego (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 37 z późn. zm.)

k.p.w. Ustawa z dnia 24 sierpnia 2001 r. - Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 977 z późn. zm.)

u.o.z. Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o ochronie zwierząt (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 1580 z późn. zm.)

u.o.p. Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 o ochronie przyrody (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 1478, 1940)

I. ROLA POLICJI W SYSTEMIE OCHRONY ZWIERZĄT

Szanowni Państwo,

zagadnienia związane z prawną ochroną zwierząt bywają postrzegane głównie jako domena organizacji pozarządowych. **W rzeczywistości jednak Policja odgrywa kluczową rolę w działaniach podejmowanych na rzecz ochrony zwierząt, które częstokroć padają ofiarą okrucieństwa ze strony człowieka.** Niezwykle często to właśnie funkcjonariusze Policji stają się pierwszym kontaktem w przypadkach zgłoszeń dotyczących zaniedbania, maltretowania czy porzucania zwierząt.

W konsekwencji, zajmujecie Państwo niezwykle znaczące miejsce w instytucjonalnej ochronie zwierząt, a działania podejmowane przez Państwa mają fundamentalne znaczenie dla zapewnienia egzekwowania oraz zachowania odpowiedniego poziomu prewencji w zakresie przestrzegania przepisów ustawy o ochronie zwierząt.

Mając na uwadze, jak ważną, a nierzadko kluczową, rolę pełni Policja w procesie ratowania zwierząt oraz dążenia do sprawiedliwości w zakresie popełnianych przestępstw i wykroczeń przeciwko zwierzętom, oddajemy w Państwa ręce niniejszy Informator, który mamy nadzieję, będzie pomocny w Państwa codziennej pracy z przepisami ustawy o ochronie zwierząt.

Przedstawiona w niniejszym Informatorze analiza kluczowych przepisów obowiązującego prawa, orzecznictwa sądów, a także stanowiska doktryny, przybliży procedurę odbierania zwierząt, czynności niezbędnych do kompleksowego przeprowadzenia postępowania przygotowawczego, w tym zabezpieczenia zwierzęcia, a także współpracy z organizacjami społecznymi. W Informatorze poruszono także problematykę postępowania ze zwierzętami bezdomnymi, dzikimi oraz zagadnienia dotyczące wypadków komunikacyjnych z udziałem zwierząt.

Żywimy ogromną nadzieję, że ta publikacja pomoże w poszerzeniu Państwa wiedzy w zakresie prawnej ochrony zwierząt, wzmocni Państwa kompetencje praktyczne oraz ułatwi przeprowadzanie interwencji, które zwykle nie należą do łatwych.

Życzymy udanej lektury.

II. CZYNY ZABRONIONE PRZECIWKO ZWIERZĘTOM

A. Przyjęcie zawiadomienia

Rola funkcjonariusza Policji uwidacznia się już w momencie przyjęcia zgłoszenia. Jak w przypadku każdej sprawy, tak w przypadku podejrzenia popełnienia czynu zabronionego przeciwko zwierzęciu, konieczne jest uzyskanie możliwie szczegółowych informacji dotyczących okoliczności sprawy. Poniżej przybliżymy najważniejsze kwestie związane z charakterystyką przestępstw i wykroczeń, jakie mogą zostać popełnione przeciwko zwierzętom.

Zabicie i znęcanie się nad zwierzęciem jest przestępstwem. Każda osoba będąca świadkiem jego popełnienia jest zobowiązana do zawiadomienia Policji. Zarówno przestępstwo zabicia zwierzęcia, jak i znęcania się nad nim ścigane jest z oskarżenia publicznego.

Przestępstwo zabicia zwierzęcia i przestępstwo znęcania się nad zwierzęciem, tak jak każde inne przestępstwo, wymaga dogłębnego rozpoznania oraz podjęcia określonych czynności dowodowych i procesowych.

B. Przestępstwo zabicia zwierzęcia

Przestępstwo zabicia zwierzęcia może zostać popełnione przeciwko wszystkim zwierzętom kręgowym. Objęcie ochroną innych zwierząt niż kręgowe w zakresie tego przestępstwa wzbudza wątpliwości w doktrynie prawa, aczkolwiek nie jest wykluczone.

Zwracamy także uwagę, że zwierzęta bezkręgowe mogą podlegać ochronie przed zabijaniem na mocy innych niż ustawa o ochronie zwierząt przepisów. Na przykład niektóre gatunki ślimaków objęte są ochroną częściową na podstawie ustawy o ochronie przyrody. W przypadku wywołania istotnej szkody, zachowanie sprawcy może być penalizowane jako przestępstwo z art. 181 k.k. Co istotne, wskazane przestępstwo może zostać popełnione także nieumyślnie.

W polskim prawie obowiązuje zasada wprowadzająca generalny zakaz zabijania zwierząt. Oznacza to, że zwierzę może zostać uśmiercone jedynie wtedy, **gdy istnieje przepis, który na to wyraźnie zezwala.** Ponadto zabijanie zwierząt może odbywać się jedynie **przy spełnieniu warunków** określonych w przepisach prawa. Zatem każdorazowo konieczna jest weryfikacja dwóch kwestii:

- czy pozbawienie zwierzęcia życia było dopuszczalne zgodnie z wyjątkami wskazanymi w u.o.z. lub innych przepisach szczególnych?
- czy sposób zabicia zwierzęcia był zgodny z przepisami?

Niektóre gatunki zwierząt, takie jak np. krety przebywające w ogrodzie czy jaskółki wijące gniazdo na balkonie, w odczuciu niektórych osób, powodują pewną uciążliwość. Zabicie takich zwierząt nie może jednak być uzasadnione subiektywnym odczuwaniem przez człowieka dyskomfortu. Zawsze należy zweryfikować czy istnieje przepis prawa, który na to wyraźnie zezwala.

Przedmiotem ochrony prawnej w przypadku czynu polegającego na zabiciu zwierzęcia **jest życie zwierzęcia oraz jego wolność od zbędnego cierpienia przy uśmiercaniu**. Przestępstwo zabicia zwierzęcia może popełnić każdy, kto jest zdolny do ponoszenia odpowiedzialności karnej, w tym także właściciel lub opiekun zwierzęcia.

Czyn polegający na zabiciu zwierzęcia został w u.o.z. określony bardzo szeroko, ponieważ może przyjąć wiele różnych postaci i wyrażać się poprzez wiele czynności sprawczych. Oznacza to również, że – w zależności od konkretnego przypadku – może zostać popełniony zarówno poprzez działanie, jak i zaniechanie.

Przestępstwo to zgodnie z utrwalonym stanowiskiem Sądu Najwyższego może być popełnione tylko umyślnie w zamiarze bezpośrednim. Uwagi w zakresie tego, jak należy rozumieć zamiar sprawcy zob. w lit C.1. poniżej.

Przestępstwo zabicia zwierzęcia jest przestępstwem ściganym z urzędu.

Dopuszczalnymi wyjątkami od zakazu zabijania są m.in. określone w art. 6 ust. 1 u.o.z.:

- ubój i uśmiercanie zwierząt gospodarskich oraz uśmiercanie dzikich ptaków i ssaków utrzymywanych przez człowieka w celu pozyskania mięsa i skór;
- połów ryb zgodnie z przepisami o rybołówstwie i rybactwie śródlądowym;
- konieczność bezzwłocznego uśmiercenia;
- działania niezbędne do usunięcia poważnego zagrożenia sanitarnego ludzi lub zwierząt;
- zabicie lub poddanie ubojowi zwierząt gospodarskich z nakazu powiatowego lekarza weterynarii, o którym mowa w art. 33b ust. 1 u.o.z.;
- usuwanie osobników bezpośrednio zagrażających ludziom lub innym zwierzętom, jeżeli nie jest możliwy inny sposób usunięcia zagrożenia;
- polowania, odstrzały i ograniczanie populacji zwierząt łownych;
- usypianie ślepych miotów;
- czynności podlegające zakazom w stosunku do gatunków chronionych, określone w u.o.p. wykonywane na podstawie właściwych zezwoleń;
- uśmiercanie zwierząt należących do inwazyjnych gatunków obcych, o których mowa w art. 6 ust. 1 pkt. 9 lit a-c u.o.z.

Zabicie zwierzęcia w ramach wskazanych wyżej wyjątków **musi być przeprowadzone zgodnie z art. 33 u.o.z. oraz przepisami odrębnymi, wskazującymi na warunki, w jakich możliwe jest uśmiercenie zwierzęcia.**

W każdym jednak przypadku i niezależnie od okoliczności zabicie zwierzęcia musi odbywać się w sposób humanitarny, polegający na zadawaniu mu przy tym minimalnego cierpienia fizycznego i psychicznego. W przeciwnym razie nie jest ono uśmiercaniem dopuszczalnym przez przepisy i skutkuje odpowiedzialnością karną nawet wówczas, gdy istnieje przepis zezwalający na uśmiercenie zwierzęcia.

Zauważyć należy, że w przypadku zabicia zwierząt gospodarskich oraz uśmiercania dzikich ptaków i ssaków utrzymywanych przez człowieka, **konieczne jest działanie w określonym ustawowo celu.** Zatem zabicie tych zwierząt w innym celu niż pozyskanie mięsa i skór, będzie działaniem nielegalnym, o ile nie będzie mieściło się w innej przesłance uzasadniającej uśmiercenie [1].

W przypadku zwierząt objętych ochroną gatunkową, możliwe jest ich zabicie tylko przy użyciu broni myśliwskiej przez osoby uprawnione do posiadania tej broni i jedynie w przypadku, gdy Generalny Dyrektor Ochrony Środowiska lub regionalny dyrektor ochrony środowiska wydał zezwolenie na ich zabicie (art. 33 ust. 1b u.o.z.).

Zwierzę może być uśmiercone także bez zgody właściciela na podstawie orzeczenia lekarza weterynarii, jeżeli konieczne jest podjęcie działań niezbędnych do usunięcia poważnego zagrożenia sanitarnego grożącego ludziom lub zwierzętom (art. 33 ust. 2 u.o.z.).

Ponadto bezzwłoczne uśmiercenie zwierzęcia jest możliwe, gdy jest to niezbędne do realizacji zadań związanych z ochroną przyrody na obszarze parku narodowego, o ile potrzebę uśmiercenia zwierzęcia stanowiącego zagrożenie stwierdził w decyzji administracyjnej dyrektor parku narodowego, na którego obszarze znajduje się to zwierzę. Uprawnionymi do wykonania decyzji są jedynie upoważnieni przez dyrektora parku narodowego pracownicy wchodzący w skład Służby Parków Narodowych (art. 33 ust. 3a u.o.z.)

Możliwe jest także bezzwłoczne uśmiercenie zwierzęcia w celu zakończenia jego cierpień - zob. więcej w rozdziale V. Informatora.

W każdym przypadku konieczności bezzwłocznego uśmiercenia zwierzęcia **można tego dokonać jedynie poprzez:**

- **podanie środka usypiającego przez lekarza weterynarii lub**
- **zastrzelenie zwierzęcia wolno żyjącego (dzikiego) przez osobę uprawnioną do użycia broni palnej.**

Z kolei w przypadku dozwolonego uśmiercania zwierząt w ubojni i uboju domowego **konieczne jest zachowanie warunków określonych w art. 34 u.o.z.** Zgodnie z tymi warunkami:

- ✓ zwierzę w ubojni może zostać uśmiercone tylko po uprzednim pozbawieniu świadomości i tylko przez osoby posiadające odpowiednie kwalifikacje;
- ✓ w ubojni konieczne jest wyodrębnienie pomieszczenia do przetrzymywania zwierząt oraz pomieszczenia do ogłuszania i wykrwawiania zwierząt;
- ✓ w uboju domowym zwierzęta kopytne mogą być uśmiercane tylko po uprzednim pozbawieniu ich świadomości przez przyuczoną osobę. Zgodnie z rozporządzeniem Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi [2] osoba taka musi posiadać zaświadczenie o odbyciu szkolenia w tym zakresie zorganizowanego przez powiatowego lekarza weterynarii.

„Podczas uśmiercania i działań związanych z uśmiercaniem zwierzętom oszczędza się wszelkiego niepotrzebnego bólu, niepokoju lub cierpienia”.

art. 3 rozporządzenia Rady (WE) nr 1099/2009 w sprawie ochrony zwierząt podczas ich uśmiercania [3].

Jednocześnie należy pamiętać, że zabronione jest uśmiercanie zwierząt w określonych przypadkach lub okolicznościach wskazanych w art. 34 ust. 4 u.o.z.

Zabronione jest:

- uśmiercanie zwierząt w okresie stanowiącym 10% czasu trwania ciąży dla danego gatunku, bezpośrednio poprzedzającym planowany termin porodu, oraz 48 godzin po porodzie, z wyjątkiem: uśmiercania zwierząt w przypadkach określonych w ustawie z dnia 15 stycznia 2015 r. o ochronie zwierząt wykorzystywanych do celów naukowych lub edukacyjnych (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 465), konieczności bezzwłocznego uśmiercenia, wydania przez powiatowego lekarza weterynarii decyzji nakazującej zabicie lub ubój zwierząt na podstawie art. 44 ust. 1 pkt 4, art. 48b ust. 1 i 3 oraz art. 57e ust. 4 ustawy z dnia 11 marca 2004 r. o ochronie zdrowia zwierząt oraz zwalczaniu chorób zakaźnych zwierząt (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 1075 z późn. zm.);
- ubój lub uśmiercanie zwierząt kręgowych **przy udziale dzieci lub w ich obecności**;
- **wytrzewianie (patroszenie), oparzanie, zdejmowanie skóry, wędzenie i oddzielanie części zwierząt stałocieplnych, przed ustaniem odruchów oddechowych i mięśniowych.**

Ustawa o ochronie zwierząt przewiduje także typ kwalifikowany przestępstwa zabicia, uśmiercenia lub uboju zwierzęcia. Typ kwalifikowany polega na działaniu sprawcy ze szczególnym okrucieństwem. Przez szczególne okrucieństwo rozumie się podejmowanie przez sprawcę działań szczególnie drastycznych, a zwłaszcza **działanie w sposób wyszukany lub powolny, obliczony z premedytacją na zwiększenie rozmiaru cierpień zwierzęcia i czasu ich trwania (art. 4 pkt 12 u.o.z.).**

Chodzi więc o działania generujące większy ból i cierpienie. W orzecznictwie dla przykładu wskazano, że:

„Wskazać zatem należy, że ustawodawca określił przykładowe działania sprawcy (...) natomiast kluczowe dla dokonania właściwej oceny jest w każdym przypadku ustalenie, czy działania przedsiębrane przez sprawcę charakteryzują się drastycznością form i metod. (...) za szczególnie okrutny uznać należy dany czyn nie z uwagi na zamiar sprawcy, ale z uwagi na intensywność cierpień zadanych zwierzęciu” [4].

Należy pamiętać przy tym, że zabicie zwierzęcia może być wcześniej poprzedzone znęcaniem się nad nim. Przykładowo Sąd Rejonowy w Gorzowie Wielkopolskim uznał oskarżonego za winnego czynu z art. 35 ust. 1 w zw. z art. 35 ust. 2 u.o.z z uwagi na to, że „znęcał się ze szczególnym okrucieństwem nad około 12 – letnią suką rasy mieszanej poprzez utrzymywanie jej w stanie nieleczzonej choroby tj. ropomacicza, wycieku ropy z oczu, powierzchownego uszkodzenia warstw skóry będącego skutkiem długotrwałego szkodliwego działania środowiska wodnego lub wilgoci oraz otwartych ran, a także poprzez utrzymywania jej w niewłaściwych warunkach bytowania w stanie rażącego niechlujstwa, w stanie niedożywienia bez dostępu do wody oraz karmy, bez zapewnienia odpowiedniego pomieszczenia przed niekorzystnymi warunkami atmosferycznymi, co w konsekwencji doprowadziło do jej śmierci 3 listopada 2021 r.” [5].

C. Przestępstwo znęcania się nad zwierzętami

C.1. Charakterystyka przestępstwa

Przestępstwo znęcania się nad zwierzęciem dotyczy wszystkich zwierząt kręgowych. Objęcie innych zwierząt niż kręgowce ochroną w zakresie tego przestępstwa wzbudza wątpliwości w doktrynie prawa, ale nie jest wykluczone.

Przestępstwo znęcania się nad zwierzętami może popełnić każdy, kto jest zdolny do ponoszenia odpowiedzialności karnej, w tym właściciel lub opiekun zwierzęcia. **Może ono być popełnione zarówno poprzez działanie (np. bicie zwierzęcia), jaki i poprzez zaniechanie (np. utrzymywanie zwierzęcia w niewłaściwych warunkach).**

W przypadku czynu w postaci zaniechania popełnić go może tylko ten, na kim ciąży prawny obowiązek niedopuszczenia do popełnienia czynu zabronionego. Przestępstwo to wówczas staje się przestępstwem indywidualnym. Będzie tak np. w sytuacji, gdy właściciel (opiekun) zwierzęcia pomimo ciężącego na nim obowiązku sprawowania opieki nad zwierzęciem, nie zapewni mu pomocy lekarsko-weterynaryjnej w przypadku choroby [6].

Przedmiotem ochrony w przypadku tego przestępstwa jest wolność zwierząt od nieuzasadnionego bólu i cierpienia. Ustawodawca przewidział typ podstawowy i kwalifikowany przestępstwa znęcania się nad zwierzętami polegający na znęcaniu się ze szczególnym okrucieństwem.

„Gdy chodzi o znęcanie się nad zwierzęciem ze szczególnym okrucieństwem, to wydaje się, że cecha „szczególnego okrucieństwa” w zachowaniu sprawcy wiąże się nie tyle ze skutkami czynu, ile przede wszystkim z rodzajem i sposobem działania. Cecha ta powinna więc być rozpatrywana zawsze *in concreto*, w odniesieniu do danego zwierzęcia, przy uwzględnieniu m.in. jego stanu zdrowia. Różnica między znęcaniem się, o którym jest mowa w art. 35 ust. 1a, a szczególnym okrucieństwem określonym w art. 35 ust. 2 wyraża się w natężeniu dolegliwości zadawanych konkretnemu zwierzęciu” [6].

Przestępstwo znęcania się nad zwierzętami jest ścigane z urzędu.

Przestępstwo znęcania się nad zwierzętami w zakresie czynów wskazanych wprost w u.o.z. (art. 6 ust. 2 pkt. 1-19) ma co do zasady charakter formalny. Natomiast charakter skutkowy mają te czyny, które nie są ujętą w tym wyliczeniu postacią znęcania się nad zwierzęciem. W takich przypadkach po stronie zwierzęcia musi wystąpić ból lub cierpienie, aby przypisać sprawcy odpowiedzialność karną. **Należy podkreślić, że ból lub cierpienie nie zawsze są równoważne z wystąpieniem uszczerbku na zdrowiu zwierzęcia. Może zaistnieć sytuacja, gdy ból lub cierpienie wystąpią, ale nie będą one powodowały widocznego uszczerbku (np. ogromny stres zwierzęcia).**

Definicja czynu zabronionego znęcania się nad zwierzętami jest dwustopniowa i składa się z:

- ogólnej definicji, zgodnie z którą znęcanie się nad zwierzętami to **każde zadawanie albo świadome dopuszczanie do zadawania bólu (sfera doznań fizycznych) lub cierpień (sfera doznań psychicznych)**;
- konkretnych przykładów znęcania się nad zwierzętami wskazanych w art. 6 ust. 2 pkt 1-19 u.o.z., **mieszczących się w ogólnej definicji, ale nie wyczerpujących jej**. Ze względu na użycie przez ustawodawcę zwrotu „w szczególności”, katalog wymieniony w art. 6 ust. 2 pkt 1-19 u.o.z. jest katalogiem otwartym, który wskazuje jedynie typowe przykłady zachowań wypełniających znamiona przestępstwa określonego w art. 35 ust. 1a u.o.z.

„Za znęcanie się nad zwierzętami może być więc uznane każde zadawanie lub dopuszczenie do zadawania bólu lub cierpienia, nawet gdy zachowanie to nie zostało wymienione wprost w żadnym z punktów tego przepisu. Wystarczy w takich sytuacjach wykazanie, że to zachowanie było niehumanitarne, a więc takie, które nie uwzględniało potrzeb zwierzęcia lub nie zapewniało mu opieki czy też ochrony” [7].

Oznacza to, że czynami zabronionymi są zarówno wprost wskazane w u.o.z. czyny oraz czyny tam niewymienione, które wypełniają ogólną definicję znęcania się nad zwierzęciem. Katalog zachowań stanowiących znęcanie się jest więc bardzo szeroki i w zasadzie nieograniczony.

W orzecznictwie wskazano również, jak należy prawidłowo rozumieć znamiona przestępstwa znęcania się nad zwierzęciem.

„Ból odnosi się do odczuć fizycznych, natomiast cierpienie — do psychicznych. Cierpieniem będzie na przykład lęk, głód, pragnienie, strach. Niewątpliwie każdy ból łączy się także z cierpieniem, natomiast nie każde cierpienie związane jest z odczuciami natury fizycznej” [8].

„(...) uznać należy, że niewłaściwe warunki, o których mowa w przepisie art. 6 ust. 2 pkt 10 u.o.z. to takie, które nie zapewniają zwierzęciu możliwości egzystencji, zgodnie z potrzebami gatunku, rasy, płci i wieku. Przy czym niewłaściwe warunki bytowania, to nie tylko wskazane w tym przepisie przykłady, ale także brak zapewnienia zwierzętom właściwego schronienia przed chłodem, upałem, deszczem, śniegiem, przetrzymywanie ich na terenie, na którym narażone są na uszkodzenia ciała (por. wyrok NSA z dnia 23 stycznia 2013 r., I OSK 1743/11). **Ponadto przepis ten należy odczytywać również w kontekście art. 5 u.o.z., statuującym obowiązek humanitarnego traktowania zwierzęcia, przez które rozumie się - stosownie do art. 4 pkt 2 u.o.z. - traktowanie uwzględniające potrzeby zwierzęcia i zapewniające mu ochronę oraz w kontekście art. 1 ust. 1 z d. 2 u.o.z., stanowiącego, że człowiek jest winien zwierzęciu poszanowanie, ochronę i opiekę” [9].**

Jeżeli działanie lub zaniechanie sprawcy jest wymienione w którymś z punktów 1- 19 przepisu art. 6 ust. 2 u.o.z., to organy ścigania nie muszą (a nawet nie powinny) ustalać czy to zachowanie spowodowało ból lub cierpienie zwierzęcia, gdyż to sam ustawodawca przesądził, że zachowania te są znęcaniem się (czyli tym samym powodują ból lub cierpienie).

Natomiast w przypadku, gdy mamy do czynienia z zachowaniem wypełniającym jedynie ogólną definicję znęcania się nad zwierzętami, konieczne jest potwierdzenie materiałem dowodowym, że zachowanie to spowodowało ból lub cierpienie zwierzęcia (będzie to najczęściej opinia biegłego m. in. z zakresu dobrostanu i ochrony zwierząt, psychologii zwierząt, weterynarii czy kynologii).

Zgodnie z ustawowym katalogiem (art. 6 ust. 2 pkt 1-19 u.o.z.) **znęcaniem się nad zwierzęciem jest:**

- umyślne zranienie lub okaleczenie zwierzęcia, niestanowiące dozwolonego prawem zabiegu lub procedury w rozumieniu art. 2 ust. 1 pkt 6 ustawy z dnia 15 stycznia 2015 r. o ochronie zwierząt wykorzystywanych do celów naukowych lub edukacyjnych, w tym znakowanie zwierząt stałocieplnych przez wypalanie lub wymrażanie, a także wszelkie zabiegi mające na celu zmianę wyglądu zwierzęcia i wykonywane w celu innym niż ratowanie jego zdrowia lub życia, a w szczególności przycinanie psom uszu i ogonów (kopiowanie);
- znakowanie zwierząt stałocieplnych przez wypalanie lub wymrażanie;
- używanie do pracy albo w celach sportowych lub rozrywkowych zwierząt chorych, a także zbyt młodych lub starych oraz zmuszanie ich do czynności, których wykonywanie może spowodować ból;
- bicie zwierząt przedmiotami twardymi i ostrymi lub zaopatrzonymi w urządzenia obliczone na sprawianie specjalnego bólu, bicie po głowie, dolnej części brzucha, dolnych częściach kończyn;
- przeciążanie zwierząt pociągowych i jucznych ładunkami w oczywisty sposób nieodpowiadającymi ich sile i kondycji lub stanowi dróg lub zmuszanie takich zwierząt do zbyt szybkiego biegu;
- transport zwierząt, w tym zwierząt hodowlanych, rzeźnych i przewożonych na targowiska, przenoszenie lub przepędzanie zwierząt w sposób powodujący ich zbędne cierpienie i stres;
- używanie uprzęży, pęt, stelaży, więzów lub innych urządzeń zmuszających zwierzę do przebywania w nienaturalnej pozycji, powodujących zbędny ból, uszkodzenia ciała albo śmierć;
- dokonywanie na zwierzętach zabiegów i operacji chirurgicznych przez osoby nieposiadające wymaganych uprawnień bądź niezgodnie z zasadami sztuki lekarsko-weterynaryjnej, bez zachowania koniecznej ostrożności i oględności oraz w sposób sprawiający ból, któremu można było zapobiec;
- złośliwe straszenie lub drażnienie zwierząt;
- utrzymywanie zwierząt w niewłaściwych warunkach bytowania, w tym utrzymywanie ich w stanie rażącego zaniedbania lub niechlujstwa, bądź w pomieszczeniach albo klatkach uniemożliwiających im zachowanie naturalnej pozycji;
- porzucanie zwierzęcia, a w szczególności psa lub kota, przez właściciela bądź przez inną osobę, pod której opieką zwierzę pozostaje;
- stosowanie okrutnych metod w chowie lub hodowli zwierząt;
- organizowanie walk zwierząt;

- obcowanie płciowe ze zwierzęciem (zoofilia);
- wystawianie zwierzęcia domowego lub gospodarskiego na działanie warunków atmosferycznych, które zagrażają jego zdrowiu lub życiu;
- transport żywych ryb lub ich przetrzymywanie w celu sprzedaży bez dostatecznej ilości wody umożliwiającej oddychanie;
- utrzymywanie zwierzęcia bez odpowiedniego pokarmu lub wody przez okres wykraczający poza minimalne potrzeby właściwe dla gatunku.

Za przestępstwo odpowiada nie tylko osoba zadająca ból i cierpienie, ale także osoba świadomie dopuszczająca do zadawania bólu i cierpienia przez inną osobę, co potwierdza orzecznictwo. **„Dopuszczenie polega w praktyce na nieprzeciwdziałaniu, czyli przyzwoleniu i jest świadome, gdy sprawca zdaje sobie sprawę z następstw swego zachowania się, czyli że inna osoba zachowa się w jakikolwiek sposób wskazany w art. 6 ust. 2”** [10].

Częstym błędem popełnianym w praktyce jest przypisywanie odpowiedzialności tylko jednej osobie, która podaje się za właściciela zwierzęcia, podczas gdy z okoliczności sprawy wynika, że sprawcą czynu mogą być także inne osoby. Taka sytuacja może zachodzić, gdy właściciel (opiekun) zamieszkuje z innymi dorosłymi osobami np. rodziną lub współlokatorem. Osoby, które widzą na co dzień niewłaściwe traktowanie zwierzęcia i w żaden sposób na tę sytuację nie reagują, mogą odpowiadać za dopuszczanie do znęcania się nad zwierzętami.

Zgodnie z utrwalonym stanowiskiem Sądu Najwyższego, przestępstwo znęcania się nad zwierzętami może być popełnione tylko umyślnie w zamiarze bezpośrednim.

Nie chodzi jednak o to, by stwierdzić, że sprawca miał zamiar (chęć) spowodowania zwierzęciu cierpienia czy bólu. Sprawca może nawet zaprzeczać, że było to jego zamiarem, jednak nawet i w takim przypadku będzie odpowiadał za znęcanie się nad zwierzęciem. Wystarczy bowiem stwierdzenie, że wykonanie samej czynności sprawczej wobec zwierzęcia, np. niewłaściwy transport zwierzęcia, niewłaściwe żywienie, opieka, było objęte umyślnością, czyli że sprawca chciał w taki, a nie inny sposób zachować się wobec zwierzęcia lub do takiego zachowania dopuszczał [11].

Jak wskazuje się w orzecznictwie, „do ustalenia jednej z ustawowych form znęcania się **nie jest wymagane świadome działanie sprawcy**, lecz wystarcza stworzenie zwierzętom niewłaściwych warunków bytowania lub ich niehumanitarne traktowanie z przyczyn niezawinionych” [12].

Z kolei Sąd Okręgowy w Krośnie wskazał, że „ (...) J. G. widział i godził się na to, że pies jest chory i nie je oraz nie pije przez kilka dni, pomimo sierpniowych upałów. Nie miał gwarancji, że opuchlizna zejdzie, a mimo tego nie kwapił się udać do weterynarza i świadomie godził się na fakt, że pies nie je i nie pije, a w tym czasie całymi dniami leży w upale, bez cienia. Jest to znęcanie nie tylko wg. zapisów ustawy, ale i w odczuciu społecznym, a przy tym należy zaznaczyć, iż jest to działanie celowe i umyślne, z zamiarem bezpośrednim zadawania cierpienia, którego łatwo można było uniknąć (...).

Nawet jeśli podobne traktowanie zwierząt zdarza się na wsiach od czasu do czasu, to nie może być to powodem do odstąpienia od ukarania. Przeciwnie – właśnie na takich przykładach ludzie muszą zmienić mentalność i się nauczyć, że o zwierzę trzeba dbać, ponieważ znęcanie się nad nim jest karane i się nie opłaca” [13].

Chęć lub brak chęci sprawcy w zakresie zadania zwierzęciu bólu lub cierpienia nie ma znaczenia dla oceny, czy zachodzą podstawy do wydania postanowienia o przedstawieniu zarzutów, a następnie sporządzenia aktu oskarżenia w sprawie. To, czy sprawca chciał zadać ból lub cierpienie zwierzęciu powinno być natomiast wzięte pod uwagę np. przy uzgadnianiu przez oskarżyciela z oskarżonym – w przypadku złożenia przez niego wniosku o dobrowolne poddanie się karze ([art. 335 k.p.k.](#)) – kar lub innych konsekwencji prawnych przewidzianych za zarzucany mu występki.

C.2. Znęcanie nad zwierzętami a znęcanie się nad człowiekiem

Ważnym aspektem związanym ze ściganiem przestępstwa znęcania się nad zwierzętami jest odróżnienie tego przestępstwa od przestępstwa znęcania się nad człowiekiem, określonym w [art. 207 k.k.](#) Nie chodzi tu tylko o fakt, że przestępstwo znęcania się nad zwierzętami dotyczy zwierząt zaś przestępstwo stypizowane w [art. 207 k.k.](#) dotyczy określonych tam osób, o inne zagrożenie karą czy też o szersze określenie typów kwalifikowanych przestępstwa znęcania się nad człowiekiem.

Istotną kwestią odróżniającą oba te przestępstwa jest to, **że w przypadku znęcania się nad zwierzętami penalizowane jest już jednorazowe działanie bądź zaniechanie sprawcy.** Dla bytu przestępstwa znęcania się nad zwierzęciem nie jest zatem konieczne, aby zachowanie sprawcy miało charakter powtarzalny. Znęcaniem się nad zwierzęciem będzie już jednorazowe uderzenie lub kopnięcie go, czy jednorazowe podduszanie smyczą poprzez podciąganie go na niej. Tymczasem w przypadku przestępstwa znęcania się nad człowiekiem określonego w [art. 207 k.k.](#) znęcaniem są zachowania tego samego lub różnych rodzajów, które co do zasady systematycznie się powtarzają.

Ponadto, jak wskazano wyżej, konkretne wyliczone w ustawie zachowania sprawcy są uznawane za znęcanie się nad zwierzętami bez konieczności wykazywania, że powodują one ból lub cierpienie zwierzęcia. Ustawodawca zakłada bowiem, że wymienione w art. 6 ust. 2 pkt 1-19 u.o.z. działania z definicji powodują ból lub cierpienie zwierzęcia. Z kolei w przypadku przestępstwa z art. 207 k.k. warunkiem uznania zachowania sprawcy za realizujące znamiona znęcania jest uznanie – z punktu widzenia oceny obiektywnej, a nie subiektywnego odczucia pokrzywdzonego – że powoduje ono u ofiary poważny ból fizyczny lub cierpienie.

Co więcej, w przypadku znęcania się nad zwierzętami zamiar sprawcy odnosimy do samej czynności sprawczej. **Nie jest tym samym konieczne, aby sprawca obejmował swoim zamiarem spowodowanie cierpienia fizycznego lub psychicznego zwierzęcia.** Z kolei w przypadku znęcania się z art. 207 k.k. zamiar sprawcy obejmuje sprawianie bólu fizycznego lub cierpienia psychicznego.

C.3. Znęcanie nad zwierzętami a przemoc wobec ludzi

Osoby dopuszczające się znęcania nad zwierzętami lub sprzecznego z ustawą uśmiercania zwierząt mogą jednocześnie poprzez dokonywanie tych czynów znęcać się nad osobą najbliższą w rozumieniu art. 207 k.k. Zadawanie zwierzęciu bólu lub cierpienia lub jego zabicie może stanowić formę psychicznego znęcania się nad członkami rodziny, w szczególności jeżeli te osoby są ze zwierzęciem związane i traktują je jak członka rodziny [14].

„Dręczenie zwierząt często jest sposobem psychicznego znęcania się nad kobietą lub dzieckiem. W takim wypadku sprawca z reguły nie przejawia negatywnych emocji wobec zwierzęcia, traktuje je wyłącznie jako narzędzie, chce sprawić ból człowiekowi” [15].

Istnieje przy tym wyraźna korelacja między przemocą wobec zwierząt a przemocą wobec ludzi, w tym dzieci i innych członków rodziny. Osoby, które dopuszczają się znęcania nad zwierzętami, są bardziej skłonne do aktów przemocy wobec osób bliskich. W wielu przypadkach przemoc wobec zwierząt jest “wstępem” do innych form przemocy domowej i prowadzi do dalszej eskalacji przemocy w rodzinie.

Z uwagi na powyższe tak ważne jest uwzględnianie także sytuacji zwierząt w przypadku podejmowanych przez Policję działań w zakresie ochrony osób doświadczających przemocy domowej.

D. Wykroczenia przeciwko zwierzętom

Ustawa o ochronie zwierząt typizuje nie tylko przestępstwa przeciwko zwierzętom, ale także wykroczenia. **Ściganie wykroczeń może być bardzo skutecznym narzędziem do szybkiego korygowania niewłaściwych postaw wobec zwierząt. Ujawnianie takich zachowań przez Policję powinno spotkać się z odpowiednią reakcją prawną [16].**

W odróżnieniu od przestępstw, wykroczenia opisane w u.o.z. **mogą zostać popełnione zarówno umyślnie, jak i nieumyślnie**. Ustawa penalizuje także usiłowanie, podżeganie i pomocnictwo związane ze wszystkimi określonymi w niej rodzajami wykroczeń.

Niektóre wykroczenia zawarte w u.o.z. są tak skonstruowane, że niekiedy **ich znamiona mogą pokrywać się ze znamionami przestępstwa znęcania się nad zwierzęciem**, np. utrzymywanie zwierzęcia na łańcuchu w sposób stały, niezapewnienie mu wody. Rodzi to wątpliwość, czy w takim przypadku sprawca odpowiada za wykroczenie czy za przestępstwo. Aby to rozstrzygnąć, należy odpowiedzieć na dwa pytania:

- 1) czy sprawca działa umyślnie?
- 2) czy zwierzę doznaje bólu lub cierpienia?

Jeśli na oba pytania udzielono odpowiedzi twierdzącej należy przyjąć, że w takiej sytuacji mamy do czynienia z przestępstwem znęcania się i dochodzi do tzw. konsumpcji wykroczenia. Z kolei w przypadku, gdy Policja otrzymuje zawiadomienie o podejrzeniu popełnienia przestępstwa znęcania się nad zwierzęciem, a przeprowadzone postępowanie dowodowe nie daje podstaw do przypisania umyślności sprawcy bądź nie doszło do zadania zwierzęciu bólu lub cierpienia, należy rozważyć, czy w sprawie nie doszło do popełnienia wykroczenia.

Postępowanie w sprawach o wykroczenia opisanych w u.o.z. prowadzi się zgodnie z przepisami Kodeksu postępowania w sprawach o wykroczenia. Policja pełni w nich rolę oskarżyciela publicznego. W zakresie postępowania dowodowego w postępowaniu wykroczeniowym w pełni aktualne pozostają uwagi zawarte w lit. G Informatora, z pewnymi jednak zastrzeżeniami. Z uwagi na to, że **do znamion wykroczeń nie należy zagrożenie stanu zdrowia lub życia zwierzęcia, w większości przypadków dowód na tę okoliczność nie będzie konieczny do przypisania sprawcy odpowiedzialności za wykroczenie.**

U.o.z. za określone w niej wykroczenia przewiduje karę aresztu i grzywny. Umożliwia także zasądzenie nawiązki w wysokości do 1000 zł na cel związany z ochroną zwierząt.

Niezwykle istotne jest, że przepis **art. 37 u.o.z. umożliwia orzeczenie przepadku zwierzęcia w sytuacji popełnienia wykroczenia przeciwko zwierzęciu**. Zastosowanie przepadku będzie zasadne np. w sytuacji, gdy można przypuszczać, że sprawca nie zmieni swojego dotychczasowego postępowania, przez co nie zmienią się warunki, w jakich zwierzę jest utrzymywane.

Wobec powyższego – o ile uzasadniają to okoliczności – ważne jest, aby w przypadku sporządzania wniosku o ukaranie z **art. 58 § 1 i 2 k.p.w.**, uzgodnić z obwinionym proponowany wymiar nie tylko kary, ale także omawianego środka karnego. Ponadto Policja, jako oskarżyciel publiczny, może na rozprawie wносить o orzeczenie tego niezwykle ważnego z perspektywy ochrony zwierząt, środka karnego.

Przykładowe i często ujawniane wykroczenia wskazane w u.o.z. to:

- brak zapewnienia zwierzętom domowym pomieszczenia chroniącego przed warunkami atmosferycznymi, z dostępem do światła dziennego, umożliwiającego swobodną zmianę pozycji ciała, odpowiedniej karmy i stałego dostępu do wody (**art. 37 w zw. z art. 9 ust. 1 u.o.z.**);
- trzymanie zwierząt domowych na uwięzi w sposób stały dłużej niż 12 godzin w ciągu doby lub powodujący u nich uszkodzenia ciała lub cierpienie oraz niezapewniający możliwości niezbędnego ruchu. Trzymanie zwierząt domowych na uwięzi krótszej niż 3 metry (**art. 37 w zw. z art. 9 ust. 2 u.o.z.**);
- brak zapewnienia zwierzętom gospodarskim opieki i właściwych warunków bytowania (**art. 37 w zw. z art. 12 ust. 1 u.o.z.**);
- naruszenie przez przewoźnika zasad transportu zwierząt np. brak dokumentów, brak licencji, brak świadectw zatwierdzenia środka transportu, niewłaściwe warunki transportu (**art. 37b u.o.z.**).

E. Czynności sprawdzające i zabezpieczające - interwencja na miejscu

Kiedy ugruntowali Państwo wiedzę w zakresie tego, jakie działania człowieka w stosunku do zwierzęcia są karalne, niezwykle ważne jest również omówienie, jakie czynności funkcjonariusze Policji powinni lub mogą podjąć, aby zabezpieczyć zwierzę oraz zebrać niezbędny materiał dowodowy potrzebny do przeprowadzenia postępowania karnego.

W pierwszej kolejności konieczne jest udanie się na miejsce, w którym zwierzę przebywa. Tylko w taki sposób, bez cienia wątpliwości, można ustalić stan zwierzęcia oraz warunki w jakich jest ono utrzymywane. Istotne jest również zwrócenie uwagi na zachowanie właścicieli lub opiekunów w stosunku do zwierzęcia, gdyż zwykle to właśnie oni są sprawcami jego złego traktowania. **Często również reakcja zwierzęcia na człowieka może wskazywać, czy wobec zwierzęcia stosowano przemoc lub sprawiano mu cierpienie psychiczne.**

Oczywiście nie zawsze będzie istniała możliwość dokonania oględzin zwierzęcia w miejscu, w którym doszło do popełnienia czynu przestępnego, np. w sytuacji gdy zwierzę zmarło lub zostało już przetransportowane do lecznicy. Jednak w takich przypadkach również wskazane jest **udanie się na miejsce dotychczasowego przebywania zwierzęcia**, gdyż może to pozwolić na określenie, w jakich warunkach zwierzę było dotychczas utrzymywane. Może się również okazać, że pomocy potrzebują również inne zwierzęta, które znajdują się w tym miejscu.

Organizacja społeczna, której statutowym celem działania jest ochrona zwierząt (więcej o uprawnieniach organizacji zob. w rozdziale VII. Informatora), **może wezwać na miejsce Policję, która ma obowiązek podjąć interwencję zgodnie z jej ustawowymi zadaniami.** Organizacje społeczne, inaczej niż Policja, co do zasady nie mogą, bez zgody właściciela wejść na teren nieruchomości, nawet jeśli mają podejrzenie, że mogło dojść do popełnienia czynu zabronionego w stosunku do zwierzęcia. Wówczas na miejsce wzywana jest właśnie Policja, której funkcjonariusze mogą wejść na teren posesji, nawet bez uprzedniego postanowienia sądu lub prokuratury.

Nierzadko również właściele lub opiekunowie zwierząt są nieświadomi uprawnień przedstawicieli organizacji społecznych i wykazują w stosunku do nich agresję. W takich sytuacjach autorytet funkcjonariusza Policji może pomóc w zapanowaniu nad sytuacją.

Po uzyskaniu informacji o możliwości popełnienia czynu zabronionego w stosunku do zwierzęcia, niezwykle istotne jest dokonanie następujących czynności:

1) rozważenie czy zaszły przesłanki do odebrania zwierzęcia, a jeżeli tak, to dokonanie jego odebrania opiekunowi lub właścicielowi;

W przypadku wystąpienia przesłanek znęcania się nad zwierzęciem Policja ma nie tylko możliwość, ale i obowiązek odebrać zwierzę.

2) poza **zabezpieczeniem zwierzęcia**, które także stanowi dowód w sprawie, należy dokonać **zabezpieczenia wszelkich innych dowodów**, w szczególności narzędzi, którymi sprawca mógł dokonać przestępstwa, książeczek zdrowia zwierzęcia, dokumentów, które dotyczą jego leczenia, leków, pokarmu. Zabezpieczenia wymagają również zwłoki zwierzęcia, które należy poddać sekcji.

Sugerowaną listę czynności umożliwiającą uzyskanie istotnych dowodów w sprawach dotyczących zwierząt zawiera lit. G Informatora.

F. Czasowe odebranie zwierząt

F.1. Uwagi ogólne

Jeżeli zachodzi potrzeba odizolowania zwierzęcia od sprawcy znęcania się nad nim, należy skorzystać z możliwości administracyjnego odebrania zwierząt. Istnieją dwa tryby odebrania zwierząt: tzw. tryb „zwykły” (art. 7 ust. 1 u.o.z.) i tryb „interwencyjny” (art. 7 ust. 3 u.o.z.). **W przypadku obu wskazanych trybów rola Policji jest niezwykle istotna.**

Oba tryby odebrania zwierząt mają zastosowanie, gdy zachodzi podejrzenie popełnienia przestępstwa znęcania się nad zwierzęciem i mają one charakter tymczasowy. Definitywne rozstrzygnięcie kwestii pozostania zwierzęcia bądź nie pod opieką jego dotychczasowego właściciela (opiekuna) następuje na mocy wyroku sądu karnego, który w momencie skazania za przestępstwo znęcania się obowiązkowo orzeka przepadek zwierzęcia. **Z tego względu postępowanie administracyjne dotyczące odebrania zwierząt nie jest samoistną procedurą i równolegle z nią musi toczyć się postępowanie karne.** Z oczywistych względów procedura ta nie ma zastosowania w przypadku postępowania prowadzonego w kierunku podejrzenia popełnienia przestępstwa zabicia zwierzęcia.

Czasowe odebranie zwierzęcia może dotyczyć wszystkich kategorii zwierząt, o których mowa w u.o.z. tj. domowych, gospodarskich, bezdomnych, laboratoryjnych, zwierząt wykorzystywanych do celów rozrywkowych, widowiskowych, filmowych, sportowych, specjalnych. Czasowe odebranie może dotyczyć także kotów wolno żyjących oraz zwierząt dzikich w przypadku, gdy znalazły się one pod opieką człowieka.

Z uwagi na to, że postępowanie administracyjne z różnych względów może nie zakończyć się wydaniem decyzji o odbiorze zwierzęcia, a funkcjonariusze Policji nie mogą odwoływać się od wydanej w sprawie decyzji, należy pamiętać o możliwości dodatkowego zabezpieczenia losu zwierzęcia na czas postępowania karnego poprzez zastosowanie art. 217 § 1 k.p.k. (zob. więcej w lit. G Informatora). Administracyjne odebranie zwierzęcia i zabezpieczenie zwierzęcia w trybie art. 217 § 1 k.p.k. mogą nastąpić równolegle.

Niezależnie od tego czy odebranie zwierzęcia dokonywane jest samodzielnie przez Policję, czy też funkcjonariusz Policji uczestniczy w odebraniu zwierzęcia dokonywanym przez przedstawiciela organizacji społecznej lub strażnika gminnego, **Policja obowiązana jest do podjęcia czynności mających na celu ustalenie, czy doszło do popełnienia przestępstwa z art. 35 ust. 1a lub 2 u.o.z., które jest ścigane z urzędu.** Nie jest zatem wskazane wstrzymywanie działań zmierzających do ustalenia tych okoliczności do momentu, gdy inny podmiot złoży do organów ścigania zawiadomienie o podejrzeniu popełnienia przestępstwa.

F.2. Odebranie w trybie zwykłym - art. 7 ust. 1 u.o.z.

W każdym przypadku podejrzenia popełnienia przestępstwa znęcania się nad zwierzęciem **Policja może samodzielnie zawiadomić wójta, burmistrza lub prezydenta miasta o konieczności jego odebrania właścicielowi lub opiekunowi.** Po otrzymaniu takiej informacji od funkcjonariusza Policji, organ wykonawczy gminy zobowiązany jest wszcząć postępowanie administracyjne i po jego przeprowadzeniu wydać decyzję w przedmiocie odebrania bądź odmowy odebrania zwierzęcia.

Informację składa się do organu gminy właściwego dla miejsca przebywania zwierzęcia w chwili składania informacji. Zawiadomienie może być złożone w dowolnej formie jednak warto zawrzeć w nim następujące elementy:

- szczegółowy opis okoliczności, które wskazują, że dochodzi do znęcania się nad zwierzęciem;
- dokumentację fotograficzną, audiowizualną oraz w miarę możliwości dokumentację weterynaryjną dotyczącą zwierzęcia.

Policja nie będzie jednak stroną wszczętego postępowania administracyjnego i jej rola ograniczy się do złożenia opisanego wyżej zawiadomienia. Z tego względu Policja nie będzie miała również możliwości składania środków odwoławczych od orzeczeń wydanych w postępowaniu administracyjnym. Tylko organizacja społeczna, której statutowym celem jest ochrona zwierząt, będzie mogła uzyskać status strony w takim postępowaniu. **Funkcjonariusze Policji mogą jednak w oparciu o art. 40 u.o.z., który umożliwia współpracę pomiędzy podmiotami uprawnionymi z zakresu ochrony zwierząt, poinformować organizację społeczną, aby przystąpiła do takiego postępowania administracyjnego i uczestniczyła w kolejnych jego etapach.**

W trybie zwykłym organ wykonawczy gminy może zostać zawiadomiony o podejrzeniu popełnienia przestępstwa znęcania się nad zwierzęciem nie tylko przez Policję, ale także przez przedstawiciela organizacji społecznej, której statutowym celem jest ochrona zwierząt, lekarza weterynarii (każdego, a więc nie tylko powiatowego lekarza weterynarii) oraz straż gminną.

F.3. Odebranie w trybie interwencyjnym – art. 7 ust. 3 u.o.z.

W przypadku podejrzenia popełnienia przestępstwa znęcania się nad zwierzęciem, gdy jednocześnie zachodzi przypadek niecierpiący zwłoki, **Policja ma obowiązek od razu – nie czekając na decyzję wójta (burmistrza, prezydenta miasta) – odebrać zwierzę od jego właściciela (opiekuna).**

Przypadek niecierpiący zwłoki będzie miał miejsce wtedy, gdy dalsze pozostawanie zwierzęcia u dotychczasowego właściciela lub opiekuna zagraża życiu lub zdrowiu tego zwierzęcia. Należy podkreślić, że nie jest przy tym wymagane, aby zagrożenie życia lub zdrowia zwierzęcia zostało stwierdzone przez lekarza weterynarii. Brzmienie przepisów u.o.z. wskazuje, że wystarczające jest jedynie potencjalne (hipotetyczne) zagrożenie zdrowia lub życia zwierzęcia. W związku z tym, aby odebranie w trybie interwencyjnym było uzasadnione, nie musi zawsze wystąpić widoczny na pierwszy rzut oka uszczerbek na zdrowiu zwierzęcia.

Zgodnie z orzecznictwem, pojęcie „zagrożenie» wskazuje na potencjalność i hipotetyczność nieprawidłowej sytuacji zwierząt. **Stan zagrożenia nie oznacza bowiem, że nastąpi bezpośrednio, realne zagrożenie życia lub zdrowia zwierzęcia**, ale, że określony stan może a nie musi wywoływać negatywne skutki dla życia lub zdrowia zwierzęcia, co właśnie wyczerpuje pojęcie zagrożenia” [17].

Jak wskazał Wojewódzki Sąd Administracyjny w Gorzowie Wielkopolskim, „opisane szczegółowo (...) okoliczności wskazywały, że dalsze pozostawienie zwierzęcia u właścicieli w dotychczasowych warunkach zagraża jego zdrowiu i życiu. Nie sposób bowiem inaczej ocenić długotrwałego przetrzymywania kilkumiesięcznego psa w porze letniej samego na balkonie o niewielkiej powierzchni, bez zapewnienia mu zacienionego miejsca, bez względu na porę dnia oraz warunki pogodowe (upał, deszcz, burze), bez zapewnienia mu w tym czasie wystarczającej ilości wody (bez względu na to, czy pies pozostawioną mu wodę od razu wypił, czy też wylał), bez zapewnienia mu odpowiedniej ilości ruchu oraz możliwości zaspokojenia potrzeb fizjologicznych w odpowiednich do tego warunkach” [18].

Rozstrzygając kwestię, czy w danej sytuacji zwierzę można odebrać, nie należy skupiać się na okoliczności, czy działanie właściciela lub opiekuna uzasadniające odbiór jest zawinione, gdyż w ramach postępowania administracyjnego kwestia ta nie powinna być badana [19]. Zatem zwierzę może być odebrane także wówczas, gdy zaniedbania wynikają np. z nieporadności życiowej bądź podeszłego wieku właściciela lub opiekuna.

Co istotne, w przypadku stwierdzenia, że zachodzą przesłanki uzasadniające oddzielenie zwierzęcia od jego oprawcy, odebranie zwierzęcia jest nie tylko uprawnieniem, ale także obowiązkiem Policji. Wynika to z literalnego brzmienia przepisu art. 7 ust. 3 u.o.z., który wskazuje, że Policja „odbiera” zwierzę (a nie, że „może je odebrać”).

Po dokonaniu odebrania zwierzęcia konieczne jest niezwłoczne (u.o.z. nie wskazuje konkretnego terminu) zgłoszenie tego faktu wójtowi, burmistrzowi lub prezydentowi miasta właściwemu miejscowo ze względu na miejsce pobytu zwierzęcia (tj. miejsca, z którego zwierzę zabrano). W zawiadomieniu do organu, które może przybrać dowolną formę, należy zawrzeć w szczególności następujące elementy:

- określenie daty i miejsca przeprowadzenia interwencyjnego odebrania zwierzęcia w trybie art. 7 ust. 3 u.o.z.;
- wskazanie powodów interwencyjnego odebrania – **opisanie sposobu znęcania się nad zwierzęciem oraz stanu, który wskazywał na zagrożenie zdrowia i życia, a także okoliczności, z powodu których zwierzę nie mogło pozostać u dotychczasowego właściciela lub opiekuna;**
- wskazanie miejsca pobytu zwierzęcia po dokonaniu odebrania interwencyjnego.

Do zawiadomienia warto dołączyć również sporządzoną w momencie przeprowadzania odebrania interwencyjnego dokumentację fotograficzną, audiowizualną oraz w miarę możliwości dokumentację weterynaryjną dotyczącą zwierzęcia.

Policja - jak już wskazano wcześniej - nie może być jednak stroną wszczętego postępowania administracyjnego i jej rola ograniczy się do dokonania faktycznego odbioru zwierzęcia, a także poinformowania organu wykonawczego gminy. Ponownie należy więc podkreślić zasadność poinformowania o odebraniu zwierzęcia organizacji społecznej, której statutowym celem działania jest ochrona zwierząt. **Oprócz Policji do dokonania interwencyjnego odebrania zwierząt uprawnieni są: upoważnieni przedstawiciele organizacji społecznej, której statutowym celem jest ochrona zwierząt oraz strażnicy gminni.**

F.4. Miejsce przekazania odebranych zwierząt

Zgodnie z przepisem art. 7 ust. 1 u.o.z. odebrane zwierzę przekazuje się do:

- schroniska dla zwierząt, jeżeli jest to zwierzę domowe lub laboratoryjne, lub
- gospodarstwa rolnego wskazanego przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta), jeżeli jest to zwierzę gospodarskie, lub
- ogrodu zoologicznego, schroniska dla zwierząt, azylu dla zwierząt lub Centralnego Azylu i dla Zwierząt, jeżeli jest to zwierzę wykorzystywane do celów rozrywkowych, widowiskowych, filmowych, sportowych lub utrzymywane w ogrodach zoologicznych.

Ustalenie, które schronisko dla zwierząt będzie właściwe miejscowo do przejęcia zwierzęcia, zazwyczaj będzie wymagało zweryfikowania tego w odpowiedniej uchwale rady gminy podjętej na podstawie art. 11a u.o.z., tj. w programie opieki nad zwierzętami bezdomnymi oraz zapobiegania bezdomności zwierząt, który jest publikowany we właściwym wojewódzkim dzienniku urzędowym.

Zwierzę może również zostać nieodpłatnie przekazane innemu podmiotowi lub osobie fizycznej, która zapewni mu właściwą opiekę (np. organizacji społecznej). Jest to możliwe gdy:

- podmioty wskazane w art. 7 ust. 1 u.o.z. nie wyraziły zgody na przyjęcie zwierzęcia lub
- w przypadku innych wyjątkowych okoliczności, uniemożliwiających umieszczenia zwierzęcia w tych miejscach np. z uwagi na stan zdrowia, rasę, wiek zwierzęcia, które przemawiają za tym, aby zwierzę przebywało pod opieką organizacji lub osoby fizycznej, która zapewni im lepszą opiekę. Jeśli to rozwiązanie wydaje się uzasadnione, to należy je odpowiednio uargumentować w przekazywanej organowi gminy informacji o dokonanym odebraniu interwencyjnym lub informacji o konieczności odebrania w zwykłym trybie.

F.5. Zabezpieczenie odebrania dokonywanego przez organizację społeczną

Art. 7 ust. 3 u.o.z. uprawnia organizację społeczną, której statutowym celem działania jest ochrona zwierząt, do dokonania interwencyjnego odebrania zwierzęcia. **Wskazać należy, że budowa przepisu art. 7 ust. 3 u.o.z. przesądza o tym, że organizacja społeczna może dokonać interwencyjnego odebrania zwierzęcia samodzielnie.**

Niemniej jednak, w przypadku podejrzenia popełnienia przestępstwa wobec zwierzęcia, organizacja społeczna może również wezwać na miejsce Policję. Zgodnie z art. 40 u.o.z., organizacje społeczne, których statutowym celem działania jest ochrona zwierząt, mogą współdziałać z właściwymi instytucjami państwowymi i samorządowymi w ujawnianiu oraz ściganiu przestępstw i wykroczeń określonych w ustawie. **Wówczas, przy takim uczestnictwie, należy sporządzić odpowiednią dokumentację.**

Obecność lekarza weterynarii, w tym także powiatowego lekarza weterynarii, nie jest niezbędna do przeprowadzenia interwencji i dokonania odebrania zwierzęcia przez organizację społeczną. **W zakresie dokonywania oceny stanu zdrowia zwierzęcia i jego potencjalnych zagrożeń organizacja społeczna, której statutowym celem działania jest ochrona zwierząt, również może działać samodzielnie.**

W dokumentacji wskazane jest umieszczenie informacji o:

- liczbie i gatunku odbieranych zwierząt,
- stanie zdrowia odbieranych zwierząt,
- warunkach, w jakich zwierzęta były utrzymywane,
- stosunku właścicieli lub opiekunów wobec zwierząt,
- zachowaniu właścicieli lub opiekunów w trakcie odbioru.

W przypadku obecności funkcjonariusza Policji przy odbiorze dokonywanym przez organizację społeczną, ma on prawo (a zarazem obowiązek) do wykonywania wszystkich swoich uprawnień, w tym do zabezpieczania materiału dowodowego, a także stosowania przymusu bezpośredniego w przypadku agresji ze strony właściciela, opiekuna lub osób trzecich (zob. więcej w lit. E i lit. G Informatora). **W przypadku ujawnienia wykroczeń** – czego częstym przykładem jest np. brak aktualnego szczepienia psa przeciwko wściekliźnie – **Policja ma także prawo do nakładania grzywny w drodze mandatu karnego.**

G. Wszczęcie dochodzenia i zbieranie dowodów

Jak już wspomniano, przestępstwo zabicia zwierzęcia oraz znęcania się nad zwierzęciem jest ścigane z urzędu. Oznacza to, że **niezależnie od tego, czy Policja samodzielnie dokonała odebrania zwierzęcia, czy też była obecna przy odebraniu dokonywanym przez inny uprawniony podmiot, jeżeli zachodzi uzasadnione podejrzenie popełnienia przestępstwa należy wszcząć i przeprowadzić postępowanie karne.**

Wszczęcie postępowania odbywa się na zasadach ogólnych. Zawiadomić o podejrzeniu popełnienia przestępstwa może każdy, w tym m.in. osoba będą świadkiem trzymania zwierzęcia w warunkach zagrażających jego życiu lub zdrowia, czy też uprawniony przedstawiciel organizacji społecznej dokonujący odebrania zwierzęcia w jednym z trybów opisanych powyżej.

W tym ostatnim przypadku zawiadomienie zazwyczaj będzie zawierało już jakiś materiał dowodowy lub wskazywało na właściwe źródła dowodu. Jednakże w większości przypadków **ujawnienie istotnych dowodów w sprawie będzie musiało odbyć się na skutek konkretnych czynności podejmowanych przez funkcjonariuszy Policji.**

Należy podkreślić, że każde źródło informacji, w tym m.in. zeznania świadków, dokumentacja, fotografie, nagrania wideo, nagrania głosowe, zrzuty ekranu stron internetowych, wskazujące na popełnienie czynu zabronionego przeciwko zwierzętom, stanowi istotny dowód w sprawie i jako taki wymaga zabezpieczenia.

Poniżej wskazujemy okoliczności, których ujawnienie będzie istotne w sprawie oraz dowody, pozwalające na ustalenie tych okoliczności.

1. Informacje dotyczące zwierzęcia:

- a. zdjęcia i opis zwierzęcia, w szczególności stanu sierści, futra lub skóry, a także uzębienia, pazurów, kopyt, narządów wzroku, widocznych zadrapań, ran, otarć lub okaleczeń, informacji w zakresie sposobu poruszania się,
- b. określenie (nawet orientacyjne) wieku zwierzęcia,
- c. numer czipa lub kolczyka, jeśli zwierzę zostało oznakowane,
- d. dane weterynarza pod opieką którego pozostaje zwierzę oraz historia (tzw. epikryza) leczenia zwierzęcia,
- e. dokumenty - książeczka zdrowia zwierzęcia, zaświadczenia o szczepieniach, umowa sprzedaży zwierzęcia, rodowód,
- f. dowód z opinii biegłego weterynarza, m.in. na okoliczność czy zabiegi lekarsko-weterynaryjne były wykonywane prawidłowo, czy prawidłowo przeprowadzono leczenie zwierzęcia i stosowano odpowiednie dla gatunku zabiegi pielęgnacyjne (np. usuwanie kamienia nazębnego, werkowanie (korekcja) kopyt, podkuwanie kopyt, jeśli koń wykorzystywany jest do pracy), informacji czy choroba leczona we wcześniejszym okresie uratowałaby zwierzę przed śmiercią lub koniecznością jego eutanazji,
- g. dowód z opinii biegłego z zakresu psychologii zwierząt (np. zoopsychologa), na okoliczność odczuwania przez zwierzę bólu lub cierpienia (jeśli nie jest to przypadek znęcania wskazany wprost w art. 6 ust. 2 pkt 1-19 u.o.z.),
- h. samo zwierzę, którego dotyczy postępowanie - więcej o tym poniżej.

2. Informacje dotyczące miejsca bytowania zwierzęcia:

- a. zdjęcia i opis kojca lub budy lub miejsca utrzymywania zwierzęcia, w szczególności w zakresie:
 - i. wielkości (powierzchni) kojca lub budy,
 - ii. długości łańcucha (i czy jest z niego spuszczone i jak często),
 - iii. zapewnienia ochrony przed niesprzyjającymi warunkami atmosferycznymi, np. czy zwierzę ma możliwość odpoczynku w cieniu w lecie, czy buda jest odpowiednio izolowana od podłoża w zimie, czy zwierzę ma schronienie przed wiatrem i deszczem,
- b. zdjęcia i informacje o dostępnym pożywieniu i stałym dostępie do świeżej wody pitnej,
- c. temperatura wewnątrz budy lub pomieszczenia, w którym utrzymywane jest zwierzę,

- d. czy zwierzę ma dostęp do światła dziennego,
- e. czy miejsce utrzymywania zwierzęcia jest utrzymywane w czystości, czy odchody są regularnie usuwane,
- f. czy w miejscu utrzymywania zwierzęcia nie znajdują się przedmioty lub substancje, które mogą zagrażać jego życiu lub zdrowiu (np. ostry drut, wystające z budy gwoździe),
- g. czy zwierzę domowe żyje z dala od ludzi lub w izolacji - czy ma wystarczający kontakt z człowiekiem, czy też żyje samotnie np. na środku pola.

3. Informacje dotyczące właścicieli lub opiekunów zwierzęcia:

- a. dane osobowe i kontaktowe,
- b. zweryfikowanie wiedzy właściciela lub opiekuna o stanie zwierzęcia - wizyty kontrolne u weterynarza, obowiązkowe szczepienia, świadomość chorób, schorzeń lub widocznych ran, jeśli takie występują,
- c. zweryfikowanie wiedzy właściciela w zakresie gabinetów weterynaryjnych, w których zwierzę jest leczone,
- d. zweryfikowanie wiedzy właściciela lub opiekuna w zakresie podawanego zwierzęciu pokarmu (czy jest właściwy pod kątem jego gatunku, rasy, wieku),
- e. rozpytanie i przesłuchanie sąsiadów, w szczególności w zakresie sposobu oraz warunków utrzymywania zwierzęcia, a także subiektywnych odczuć dotyczących stosunku właściciela lub opiekuna do jego zwierzęcia, np. czy traktuje zwierzę przedmiotowo.

4. Inne:

- a. jeżeli znaleziono zwłoki zwierzęcia - zabezpieczenie zwłok i ich przewiezienie do najbliższego Wojewódzkiego Inspektoratu Weterynarii (badanie przeprowadza Zakład Higieny Weterynarii) oraz powiadomienie właściwego Powiatowego Inspektoratu Weterynarii,
- b. sprawdzenie stanu pozostałych zwierząt, zgodnie z poprzednimi punktami, jeżeli znajdują się na posesji lub w mieszkaniu.

Powyższa lista stanowi katalog otwarty, który może pomóc w realizacji czynności dowodowych. Jej doprecyzowanie stanowi checklista, która została opisana w załączniku do Informatora. Mamy nadzieję, że ułatwi ona pracę funkcjonariuszom Policji.

Należy zachować szczególną ostrożność w ocenie relacji osoby, która może być sprawcą znęcania się nad zwierzęciem, czyli najczęściej właściciela (opiekuna), bez zweryfikowania jej twierdzeń innymi dowodami. Nie jest także prawidłowe zakończenie postępowania wyłącznie z tego powodu, że sprawca oświadcza, że nie chciał skrzywdzić zwierzęcia lub że nie jest jego formalnym właścicielem. Jak zostało wskazane powyżej, liczy się wyłącznie zamiar co do popełnienia danej czynności sprawczej wobec zwierzęcia, a nie wola zadania zwierzęciu bólu lub cierpienia. **Celem tego etapu postępowania jest zatem ustalenie, czy konkretny sposób traktowania zwierzęcia jest świadomą decyzją sprawcy bądź sprawca godzi się na taki stan rzeczy i nie podejmuje żadnych działań, aby to zmienić (a nie to, czy zamiarem potencjalnego sprawcy jest sprawianie zwierzęciu bólu lub cierpienia).**

Przeprowadzając przesłuchanie świadków nie należy koncentrować się wyłącznie na uzyskaniu od nich informacji, czy widzieli lub mają wiedzę, że znęcano się nad danym zwierzęciem. Potoczne rozumienie pojęcia „znęcania się” nad zwierzęciem różni się od definicji ustawowej, jednakże nie jest to wiedza powszechna. **Wiele osób poprzez „znęcanie się” błędnie rozumie tylko aktywne zadawanie przemocy np. bicie, kopanie i nie wie, że pod tym pojęciem mieszczą się inne niewłaściwe zachowania wobec zwierząt jak np. utrzymywanie go w stanie nieleczzonej choroby lub w niewłaściwych warunkach lub zachowanie jednorazowe.** Przesłuchując świadków należy zatem dążyć do uzyskania od nich kompleksowych informacji na temat tego, w jaki sposób zwierzę było traktowane (jakie zachowania wobec zwierzęcia były podejmowane, np. bicie, kopanie lub jakie nie były podejmowane np. nie zapewniono karmy, osłony od warunków atmosferycznych itp.).

Czy zwierzę może stanowić dowód w sprawie? Oczywiście, że tak.

Na podstawie art. 1 ust. 2 u.o.z., w sprawach nieuregulowanych w ustawie o ochronie zwierząt stosuje się do zwierząt przepisy dotyczące rzeczy, a więc w stosunku do nich zastosowanie znajdzie art. 217 § 1 k.p.k. Artykuł ten stanowi, że rzeczy, a więc z uwagi na przytoczoną wyżej regulację, również i zwierzęta mogące stanowić dowód w sprawie, należy wydać na żądanie sądu lub prokuratora, a w wypadkach niecierpiących zwłoki, także na żądanie Policji lub innego uprawnionego organu.

Zgodnie z art. 217 § 1 k.p.k. zwierzę jako dowód rzeczowy może podlegać zatrzymaniu i na podstawie art. 228 § 1 k.p.k. zostać oddane na przechowanie osobie godnej zaufania, np. organizacji społecznej, której statutowym celem jest ochrona zwierząt lub schronisku.

Tym samym, jeżeli w trakcie przeprowadzanych czynności zostanie stwierdzone, że istnieją okoliczności uzasadniające zabranie zwierzęcia z miejsca, w którym aktualnie przebywa, Policja może żądać wydania zwierzęcia.

Dokonując zatrzymania zwierzęcia lub zwierząt należy je poddać oględzinom, sporządzić ich spis i opis, a następnie zabrać albo oddać na przechowanie osobie godnej zaufania z zaznaczeniem obowiązku przedstawienia na każde żądanie organu prowadzącego postępowanie.

Zatrzymanie z art. 217 § 1 k.p.k. jest niezależne od czynności odbioru realizowanego na podstawie art. 7 ust. 1 lub 7 ust. 3 u.o.z. Te instytucje mogą zaistnieć niezależnie, w tym samym czasie lub następować po sobie.

Osobą godną zaufania może być m.in. organizacja społeczna posiadająca odpowiednie zaplecze do sprawowania opieki nad zwierzęciem lub do zapewnienia mu tzw. „domu tymczasowego” na czas trwania postępowania. Nierzadko organizacje społeczne specjalizują się w udzielaniu pomocy zwierzętom chorym, agresywnym lub z innymi problemami behawioralnymi oraz współpracują ze specjalistami, aby zapewnić profesjonalną i kompleksową opiekę, której zwierzę mogłoby nie otrzymać w schronisku.

Należy podkreślić, że **osobą godną zaufania nie będzie nigdy właściciel lub opiekun, co do którego zachodzi podejrzenie, że dokonał czynu przestępnego, brał w nim udział albo na niego zezwolił.** Szczególną ostrożność należy zachować w sytuacji przekazywania zwierzęcia pod opiekę **najbliższych członków rodziny potencjalnego sprawcy, wobec których zachodzić może podejrzenie „udziału” w popełnieniu przestępstwa** (np. dopuszczania do zadawania bólu i cierpienia zwierzęciu, współsprawstwa, pomocnictwa lub podżegania do czynu).

Niezależnie od tego, jak bardzo oczywiste wydaje się popełnienie danego czynu przestępnego, konieczne jest każdorazowe zbadanie wszystkich okoliczności popełnienia czynu, gdyż nierzadko można się spotkać z sytuacją, gdy po zebraniu dowodów okazuje się, że sprawca swoim postępowaniem wypełnia znamiona więcej niż jednego z przykładowo wskazanych w art. 6 ust. 2 pkt 1-19 u.o.z. czynów.

H. Katalog kar i środków karnych

• Kary

Zgodnie z art. 35 ust. 1 i 1a u.o.z., przestępstwo polegające na zabijaniu, uśmiercaniu lub uboju zwierzęcia z naruszeniem przepisów u.o.z. lub przestępstwo znęcania się nad zwierzęciem zagrożone jest **karą pozbawienia wolności do lat 3**. Jeżeli sprawca ww. czynów działa **ze szczególnym okrucieństwem** podlega karze pozbawienia wolności w wymiarze **od 3 miesięcy do lat 5** (art. 35 ust. 2 u.o.z.).

• Środki karne

W przypadku skazania za jakiegokolwiek przestępstwo skierowane przeciwko zwierzęciu, czy to w typie podstawowym, czy kwalifikowanym Sąd **obligatoryjnie orzeka nawiązkę** w wysokości od 1000 zł do 100 000 zł na wskazany cel związany z ochroną zwierząt (art. 35 ust. 5 u.o.z.) oraz przepadek zwierzęcia (art. 35 ust. 3 u.o.z.).

W przypadku skazania za jakiegokolwiek przestępstwo skierowane przeciwko zwierzęciu w typie podstawowym można dodatkowo orzec **zakaz posiadania wszystkich zwierząt lub określonej kategorii zwierząt**. W przypadku skazania za przestępstwo skierowane przeciwko zwierzęciu w typie kwalifikowanym zakaz ten orzekany jest obligatoryjnie. Zakaz orzeka się w wymiarze od roku do 15 lat.

Zakaz posiadania zwierząt może być orzeczony także w przypadku warunkowego umorzenia postępowania. Zakaz ten orzeka się w takim przypadku na okres od roku do dwóch lat (art. 35 ust. 3a-3b, 6 u.o.z.).

W przypadku popełnienia przestępstwa wobec zwierzęcia w związku z wykonywaniem zawodu, prowadzeniem działalności lub wykonywaniem czynności wymagających zezwolenia, które są związane z wykorzystywaniem zwierząt lub oddziaływaniem na nie, sąd może orzec w wymiarze od roku do 15 lat **zakaz: wykonywania** wszelkich lub określonych **zawodów** albo **zakaz prowadzenia** wszelkiej lub określonej **działalności** albo **zakaz wykonywania** wszelkich lub określonych **czynności wymagających zezwolenia, które są związane z wykorzystywaniem zwierząt lub oddziaływaniem na nie**.

Jeżeli sprawca popełnił przestępstwo w typie kwalifikowanym, wskazane powyżej zakazy sąd orzeka wobec sprawcy obligatoryjnie (art. 35 ust. 4-4a u.o.z.).

Naruszenie ww. zakazów, określonych w art. 35 ust. 3a-4a u.o.z., stanowi przestępstwo określone w art. 244 k.k., które zagrożone jest karą pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5. Przestępstwo to jest ścigane z urzędu.

III. POLICJA, A BEZDOMNOŚĆ ZWIERZĄT

Przeciwdziałanie bezdomności zwierząt jest zadaniem, które zostało nałożone przez ustawodawcę na wiele podmiotów. Wynika ono z również z samej idei dążenia do zapewnienia zwierzętom humanitarnego traktowania. **Ograniczenie populacji zwierząt bezdomnych oznacza mniejszy odsetek zwierząt cierpiących z powodu głodu, zimna, czy chorób.**

Jednym z elementów przeciwdziałania bezdomności zwierząt, wynikającym z art. 9a u.o.z., jest obowiązek podjęcia stosownych działań w przypadku napotkania porzuconego psa lub kota.

Osoba, która napotka porzuconego psa lub kota, w szczególności pozostawionego na ulicy, ma obowiązek powiadomić o tym najbliższe schronisko dla zwierząt, straż gminną lub Policję.

Omawiany obowiązek dotyczy każdej osoby. Wskazuje się, że odnosi się on nie tylko do zwierzęcia porzuconego, ale dotyczy wszystkich zwierząt bezdomnych, a więc także takich, które zbłąkały się albo uciekły. **W sytuacji, w której funkcjonariusz Policji otrzyma informację o porzuconym zwierzęciu, powinien podjąć czynności zmierzające do zabezpieczenia go oraz dostarczenia do odpowiedniego miejsca, gdzie zostanie mu zapewniona opieka.** Szczegółowe informacje o podmiotach odpowiedzialnych za realizację poszczególnych działań w stosunku do zwierząt bezdomnych znajdują się w gminnym programie opieki nad zwierzętami bezdomnymi oraz zapobiegania bezdomności zwierząt, uchwalanym corocznie na podstawie art. 11 i 11a u.o.z. przez radę każdej gminy w Polsce i publikowanym we właściwym wojewódzkim dzienniku urzędowym.

Należy pamiętać, że porzucenie zwierzęcia jest przestępstwem znęcania się nad nim (art. 6 ust. 2 pkt. 11 u.o.z.). Ustalenie przez Policję właściciela lub opiekuna zwierzęcia jest zatem niezbędne w celu wykrycia sprawcy tego przestępstwa i pociągnięcia go do odpowiedzialności karnej.

IV. POLICJA A ZWIERZĘTA, KTÓRE ULEGŁY WYPADKOWI

Każdy kto prowadząc pojazd mechaniczny, potrącił zwierzę, zobowiązany jest, w miarę możliwości, do zapewnienia temu zwierzęciu stosownej pomocy lub do zawiadomienia **jednej ze służb**, wymienionych w art. 33 u.o.z., w tym między innymi Policji (art. 25 u.o.z.). Niedopełnienie tego obowiązku **stanowi wykroczenie** (art. 37 w zw. z art. 25 u.o.z.).

Co istotne, obowiązku zawiadomienia odpowiednich służb musi dopełnić sam sprawca potrącenia. Zawiadomienie służb przez świadków zdarzenia oraz udzielenie pomocy potrąconemu zwierzęciu, po oddaleniu się kierującego z miejsca zdarzenia i bez jego wiedzy o interwencji podjętej przez świadków zdarzenia, sprawia, że jego czyn stanowi wykroczenie zagrożone karą aresztu albo grzywny [20].

Termin „w miarę możliwości” daje kierowcy pewien luz decyzyjny i oznacza uwzględnienie bezpieczeństwa własnego i innych uczestników ruchu drogowego (pasażerów) w danej sytuacji faktycznej, a także zapewnienia bezpieczeństwa samemu zwierzęciu. W przypadku zwierząt domowych, bezdomnych, kotów wolno żyjących, zwierząt gospodarskich oraz dzikich zapewnienie im całodobowej opieki weterynaryjnej w przypadku zdarzeń drogowych jest obowiązkiem gminy, wynikającym z przepisu art. 11a ust. 2 pkt. 8 u.o.z. [21]. **Aby ustalić gabinet, z którym należy skontaktować się w przypadku zgłoszenia dotyczącego poszkodowanego zwierzęcia, należy zapoznać się z gminnym programem opieki nad zwierzętami bezdomnymi oraz zapobiegania bezdomności zwierząt.**

W sytuacjach, w których wypadkowi uległo zwierzę dzikie, kluczowym może być również ustalenie najbliższego ośrodka rehabilitacji dzikich zwierząt, który byłby gotowy przyjąć takie zwierzę do ośrodka, zapewnić mu transport i opiekę weterynaryjną a następnie rehabilitację [22].

Ośrodek rehabilitacji zwierząt to miejsce, w którym jest prowadzone leczenie i rehabilitacja zwierząt dzikich, wymagających okresowej opieki człowieka, w celu przywrócenia ich do środowiska przyrodniczego (art. 5 pkt 13 u.o.p.).

Należy podkreślić, że wzywanie członków Polskiego Związku Łowieckiego w każdym przypadku styczności ze zwierzętami dzikimi poszkodowanymi w wypadkach nie jest uzasadnione. Może być ono zasadne tylko w przypadku konieczności bezzwłocznego uśmiercenia zwierzęcia, choć i w tym przypadku Policja może działać samodzielnie (zob. więcej w rozdziale V. Informatora). **Jeżeli jednak nie zachodzi konieczność bezzwłocznego uśmiercenia zwierzęcia dzikiego ze względu na możliwość odzyskania przez nie sprawności, należy podjąć działania w celu udzielenia mu pomocy.**

Warto, aby funkcjonariusze Policji aktualizowali na bieżąco swoją wiedzę w zakresie danych kontaktowych do lekarza weterynarii, z którym gmina ma podpisaną umowę na świadczenie całodobowej opieki weterynaryjnej dla zwierząt oraz do najbliższych ośrodków rehabilitacji zwierząt i lokalnych organizacji społecznych, których celem statutowym jest ochrona zwierząt.

V. POLICJA A ZAKOŃCZENIE CIERPIEŃ ZWIERZĘCIA

W pracy funkcjonariusza Policji może zdarzyć się sytuacja związana z koniecznością bezzwłocznego uśmiercenia zwierzęcia w celu zakończenia jego cierpień. **Uśmiercenie zwierząt przez Policjanta będzie obejmowało tylko zwierzęta wolno żyjące (dzikie), ponieważ tylko w przypadku tych zwierząt można tego dokonać z użyciem broni palnej (art. 33 ust. 4 u.o.z.).**

W pozostałych przypadkach konieczności uśmiercenia zwierzęcia w celu zakończenia jego cierpień może tego dokonać **tylko lekarz weterynarii**.

Funkcjonariusz Policji (obok innych podmiotów wskazanych w [art. 33 ust. 3 u.o.z.](#), tj. np. lekarza weterynarii, członka Polskiego Związku Łowieckiego, inspektora organizacji społecznej) może natomiast **stwierdzić potrzebę bezzwłocznego uśmiercenia zwierzęcia** – nie tylko dzikiego – w celu zakończenia jego cierpień.

Należy pamiętać, że uśmiercanie zwierząt powinno się odbywać, zgodnie z [art. 33 ust. 1a u.o.z.](#), w sposób humanitarny polegający na zadawaniu przy tym minimum cierpienia fizycznego i psychicznego. W myśl tego przepisu, humanitarne uśmiercanie to takie pozbawienie życia zwierzęcia, które je odpowiednio zabezpiecza nie tylko przed bólem fizycznym, ale także przed strachem i zbędnym stresem. Uśmiercenie zwierzęcia powinno zatem nastąpić możliwie szybko i sprawnie. Zaleca się przy tym, aby podmiot je wykonujący (np. funkcjonariusz Policji w przypadku zwierząt dzikich) w miarę możliwości sytuację udokumentował, np. wykonując zdjęcia zwierzęcia oraz sporządzając protokół opisujący stan zwierzęcia.

Uśmiercenie zwierzęcia, które co prawda cierpi, ale jego stan pozwala na udzielenie mu skutecznej pomocy weterynaryjnej, może stanowić przestępstwo z [art. 35 ust. 1 u.o.z.](#)

Pamiętać przy tym należy, że w przypadku zwierząt właścicielskich, bezzwłoczne uśmiercenie zwierzęcia przez lekarza weterynarii wymaga, co do zasady, zgody właściciela, chyba że istnieje poważne zagrożenie sanitarne ludzi lub zwierząt (wówczas zgodę taką zastępuje wydanie odpowiedniego orzeczenia przez lekarza weterynarii). Ponadto w sytuacji, w której istnieją ku temu przesłanki medyczne wskazujące na konieczność bezzwłocznego uśmiercenia w celu zakończenia cierpień zwierzęcia, lekarz weterynarii może dokonać uśmiercenia zwierzęcia pomimo braku zgody jego właściciela.

„Władza właściciela (...) nie powinna być uznawana za absolutną i nie rozciąga się na takie decyzje dotyczące zwierzęcia, które obiektywnie prowadzą do jego cierpienia” [23].

Zgodnie z ustawą o ochronie zwierząt ([art. 4 pkt 3 u.o.z.](#)) “konieczność bezzwłocznego uśmiercenia zwierzęcia” to obiektywny stan rzeczy stwierdzony, w miarę możliwości, przez lekarza weterynarii, polegający na tym, że zwierzę może dalej żyć, jedynie cierpiąc i znosząc ból, a moralnym obowiązkiem człowieka staje się skrócenie cierpień zwierzęcia.

Zrozumiałym jest, że w praktyce ocena, czy zachodzi konieczność bezzwłocznego uśmiercenia zwierzęcia dla osoby niebędącej lekarzem weterynarii lub niemającej odpowiedniej wiedzy i doświadczenia w zakresie zdrowia zwierząt, będzie bardzo trudna. Dlatego w razie wystąpienia takich wątpliwości należy skontaktować się z lekarzem weterynarii lub z ośrodkiem rehabilitacji dzikich zwierząt.

VI. ZWIERZĘTA DZIKIE A TERENY ZAMIESZKANE PRZEZ LUDZI

Z powodu postępującej urbanizacji, rozszerzania granic miast i niszczenia naturalnych siedlisk zwierząt, coraz częściej na terenach zamieszkałych przez ludzi pojawiają się zwierzęta dzikie.

Zgodnie z definicją zawartą w [art. 4 pkt 21 u.o.z.](#) **zwierzęta dzikie to zwierzęta nieudomowione żyjące w warunkach niezależnych od człowieka**. Zwierzęta te stanowią dobro ogólnonarodowe i powinny mieć zapewnione warunki rozwoju i swobodnego bytu ([art. 21 u.o.z.](#)). Ustawa dopuszcza wyjątek od gwarancji rozwoju i swobodnego bytu do sytuacji, gdy zwierzęta stanowią nadzwyczajne zagrożenie dla życia, zdrowia lub gospodarki człowieka, w tym gospodarki łowieckiej – w takich sytuacjach dopuszczalne jest podjęcie działań mających na celu ograniczenie populacji tych zwierząt ([art. 33a ust. 1 u.o.z.](#)).

Wskazać należy, że u.o.z. zawiera szczegółowe przepisy dotyczące standardów ochrony zwierząt domowych, gospodarskich oraz wykorzystywanych do celów rozrywkowych, widowiskowych, filmowych, sportowych i specjalnych jednak dość powierzchownie podchodzi do określenia takich standardów w stosunku do zwierząt dzikich. Przepisy takie znajdują się w innych aktach prawnych.

W myśl obowiązujących przepisów zwierzęta dzikie nie stanowią jednorodnej grupy. W zależności od tego, do której grupy zwierzę należy, obowiązują w stosunku do nich inne standardy ochrony. **Do zwierząt dzikich zaliczamy m.in. takie, które są:**

- **zwierzętami objętymi ochroną gatunkową**, względem których u.o.z. przewiduje odstępstwo od zakazu zabijania pod warunkiem uzyskania właściwego zezwolenia, o którym mowa w ustawie z dnia 16 kwietnia o ochronie przyrody [24];

- **zwierzętami łownymi**, tj. takimi zwierzętami, których zabijanie jest dopuszczalne w ramach polowań, odstrzałów i ograniczania populacji, zgodnie z art. 6 ust. 1 pkt 6) u.o.z. [25];
- **zwierzętami należącymi do tzw. inwazyjnych gatunków obcych**, tj. zwierząt gatunków, których wprowadzenie lub rozprzestrzenianie się zagraża bioróżnorodności i powiązanym usługom ekosystemowym, względem których obowiązują takie zakazy, jak zakaz przetrzymywania, których uśmiercanie dopuszcza art. 6 ust. 1 pkt 9 u.o.z. [26].

Powszechnym zjawiskiem w obszarach zabudowanych jest naruszanie w trakcie prac budowlanych przepisów dotyczących zwierząt objętych ochroną gatunkową, zwłaszcza ptaków i nietoperzy.

Pamiętać należy, że jakkolwiek zakazy niszczenia, usuwania i uszkodzania gniazd nie dotyczą co do zasady okresu od 16 października do końca lutego (§ 9 pkt 1 i 2 rozporządzenia w sprawie ochrony gatunkowej zwierząt [27], to jednak we wskazanym okresie podejmowanie ww. zachowań jest dopuszczalne tylko wtedy, kiedy wymagają tego „względy bezpieczeństwa lub sanitarne”.

Co szczególnie istotne, **odstępstwo nie dotyczy niszczenia siedlisk**. Jeżeli prace budowlane mogłyby spowodować zniszczenie siedliska, konieczna jest zgoda **Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska**.

Zgodnie z § 10 ww. rozporządzenia w sprawie ochrony gatunkowej **prace budowlane, remontowe należy wykonywać w terminach i z wykorzystaniem sposobów, które minimalizują ich wpływ na zwierzęta**. Inwestor, zgodnie z art. 75 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. - Prawo ochrony środowiska [28], zobowiązany jest uwzględnić ochronę środowiska na obszarze prowadzonych prac budowlanych. Oznacza to, że jeżeli inwestycja wiąże się z ingerencją w miejsca bytowania ptaków, inwestor ma obowiązek uzyskania od Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska zezwolenia na odstępstwa od zakazów niszczenia gniazd i siedlisk określonych w rozporządzeniu. Obowiązki polegające na ewentualnym zabezpieczeniu miejsc bytowania ptaków powinien następnie realizować kierownik budowy (art. 22 ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. - Prawo budowlane) [29].

Zniszczenie gniazd lub siedlisk ptasich z pominięciem wyżej wskazanych wymogów prawnych jest wykroczeniem opisanym w art. 131 pkt 14 u.o.p. Zabicie zwierząt dzikich nieobjętych ochroną gatunkową również stanowi wykroczenie (art. 131 pkt 13 u.o.p.). W obu przypadkach ustawodawca przewidział za jego popełnienie karę aresztu lub grzywny.

Istnieje także możliwość zakwalifikowania czynu polegającego na zabiciu pojedynczego zwierzęcia objętego ochroną gatunkową ścisłą (np. krytycznie zagrożonego wyginięciem) lub innych zwierząt objętych ochroną gatunkową za występki zagrożony karą pozbawienia wolności od 3 miesięcy do 5 lat na podstawie przepisów kodeksu karnego, o ile czyn ten spowodował „istotną szkodę” (art. 181 § 3 k.k.). Jakkolwiek w praktyce z uwagi na brak definicji „istotnej szkody” w k.k., wykazanie odpowiedzialności karnej na gruncie tego przepisu jest dość trudne, to warto za każdym razem w przypadku zabicia zwierzęcia objętego ochroną gatunkową rozważyć możliwość zastosowania omawianej kwalifikacji, opierając się na wytycznych wypracowanych w orzecznictwie.

Należy mieć na uwadze, że zachowania ludzi wobec zwierząt dzikich podlegają każdorazowo takiej samej ocenie w kontekście przestępstwa ich zabicia, znęcania się nad nimi, zabicia lub znęcania się ze szczególnym okrucieństwem, jak w przypadku wszystkich innych zwierząt kręgowych.

Oznacza to, że zabicie zwierzęcia dzikiego niezgodnie z przepisami zawartymi w odrębnych aktach prawnych, np. bez wymaganego zezwolenia, niezgodnie z warunkami wydanego zezwolenia - w przypadku zwierząt objętych ochroną gatunkową, za pomocą niedozwolonych środków, broni i amunicji innej niż myśliwska art. 53 pkt 4a i 5 ustawy z dnia 13 października 1995 r. Prawo łowieckie – w przypadku zwierząt łownych (kłusownictwo), w sposób niehumanitarny, tj. taki, który powoduje cierpienie fizyczne i psychiczne zwierzęcia podlega odpowiedzialności karnej – na podstawie przepisów u.o.z. (art. 35 u.o.z.).

W tym miejscu warto także wspomnieć o dopuszczonej w ustawie o ochronie zwierząt możliwości „usunięcia” zwierząt dzikich w przypadku „osobników bezpośrednio zagrażających ludziom lub innym zwierzętom, jeżeli nie jest możliwy inny sposób usunięcia zagrożenia” (art. 6 ust. 1 pkt 5 u.o.z.). **W każdej takiej sytuacji należy jednak każdorazowo zbadać, czy rzeczywiście nie istnieje żaden inny sposób usunięcia zagrożenia, które dzikie zwierzę stwarza. Co istotne, zagrożenie stwarzane przez zwierzę musi być bezpośrednie.** „Bezpośrednio” oznacza „w chwili następującej po czymś lub poprzedzającej coś, krótko przed kimś lub po kimś” [30]. Zagrożenie bezpośrednie musi być realne i mieć cechy rychłości i nieuchronności. Nie będzie można zakwalifikować zagrożenia ze strony zwierzęcia jako bezpośredniego, jeżeli jest to zagrożenie hipotetyczne, odległe w czasie lub uzależnione od powstania dalszych przyczyn. Zatem wbrew obiegowym opiniom, nie każde pojawienie się dzikiego zwierzęcia na terenie zamieszkałym przez ludzi uzasadnia jego zabicie z powodów bezpieczeństwa. **Zabicie dzikiego zwierzęcia, które znalazło się w obszarze zamieszkanym przez ludzi, powinno być ostatecznością.**

Powyżej przedstawiono jedynie zarys źródeł prawa ochrony zwierząt dzikich. Obszerniejsze omówienie dopuszczalnych zachowań ludzi w stosunku do nich, a także ewentualnej odpowiedzialności karnej i roli funkcjonariuszy Policji, wymaga odrębnego opracowania.

VII. ROLA ORGANIZACJI SPOŁECZNEJ W POSTĘPOWANIU PRZYGOTOWAWCZYM I SĄDOWYM

Jak zostało już wskazane, organizacje społeczne, których statutowym celem działania jest ochrona zwierząt, posiadają daleko idące uprawnienia na każdym etapie postępowania karnego. Ich rola jest nieoceniona w systemie ochrony zwierząt, dlatego mogą być one istotnym wsparciem również dla czynności podejmowanych i postępowania prowadzonego przez funkcjonariuszy Policji w sprawach dotyczących zwierząt. Wśród członków organizacji nierzadko są osoby z wieloletnim doświadczeniem i wiedzą w zakresie dobrostanu zwierząt, które mogą pomóc m.in. w zbieraniu dowodów. Osoby te często posiadają również wiedzę w zakresie właściwych sposobów odławiania zwierząt oraz dysponują zapleczem umożliwiającym zaopiekowanie się zwierzęciem.

Art. 40 u.o.z. umożliwia współpracę pomiędzy organizacjami, których statutowym celem jest ochrona zwierząt, a właściwymi instytucjami państwowymi i samorządowymi w zakresie ujawniania lub ścigania przestępstw i wykroczeń stypizowanych w u.o.z.. Jest to przepis ramowy i ogólny, niemniej jednak nie wyklucza to jego bezpośredniego zastosowania, np. w przypadku kontynuowania przez organizację społeczną rozpoczętego przez Policję postępowania administracyjnego w sprawie odebrania zwierząt lub w przypadku postępowań dotyczących przemocy w rodzinie, pod której opieką znajduje się także zwierzę.

W postępowaniu karnym nie ma znaczenia, czy organizacja w danej sprawie dokonała odbioru interwencyjnego zwierzęcia w trybie art. 7 ust. 3 u.o.z., czy dokonała zawiadomienia o podejrzeniu popełnienia przestępstwa, czy też nie dokonała żadnej z ww. czynności – liczy się wyłącznie:

1) posiadanie przez organizację statusu organizacji społecznej oraz

2) określenie w statucie celu związanego z ochroną zwierząt.

Jeżeli dana organizacja spełnia obydwa te warunki, brak jest podstaw prawnych do odmówienia jej udziału w postępowaniu przygotowawczym.

Pewne wątpliwości może budzić kwestia dopuszczenia do udziału w postępowaniu karnym stowarzyszenia zwykłego, które jest jedną z prawnie dopuszczalnych form funkcjonowania organizacji społecznych. Organizacja taka działa na podstawie regulaminu, nie statutu, a nadto nie posiada osobowości prawnej. Jako że wykonywanie praw pokrzywdzonego w postępowaniu karnym wiąże się z bardzo dużą odpowiedzialnością, należy uznać, że **tylko organizacjom zarejestrowanym w Krajowym Rejestrze Sądowym, a więc posiadającym statut i osobowość prawną, przysługuje takie uprawnienie.**

Uprawnienia organizacji są następujące:

- uprawnienie do dokonania odebrania zwierzęcia jego właścicielowi lub opiekunowi (szczegółowe kwestie dotyczące procedury odebrania zwierząt zostały zawarte w rozdziale II. lit. F Informatora);
- uprawnienie do złożenia zawiadomienia o możliwości popełnienia przestępstwa lub wykroczenia;
- uprawnienie do wykonywania praw pokrzywdzonego w sprawach o przestępstwa i wykroczenia;

Zgodnie z art. 39 u.o.z. organizacja, której statutowym celem jest ochrona zwierząt może wykonywać prawa pokrzywdzonego w sprawach o przestępstwa określone w art. 35 ust. 1-2 u.o.z. oraz wykroczenia określone w art. 37 u.o.z.

Organizacja społeczna, choć nie jest pokrzywdzonym, może wykonywać prawa pokrzywdzonego, czyli wnosić środki zaskarżenia, przeglądać akta sprawy, kontaktować się z organem prowadzącym sprawę, ustanawiać pełnomocnika.

- w przypadku skierowania sprawy do sądu, uprawnienie do wykonywania praw oskarżyciela posiłkowego;

Na podstawie art. 53 i nast. k.p.k. organizacji społecznej wykonującej prawa pokrzywdzonego przysługuje prawo do przystąpienia do postępowania sądowego w charakterze oskarżyciela posiłkowego, bez względu na to, czy uczestniczyła w postępowaniu przygotowawczym. W konsekwencji organizacji tej będzie przysługiwało prawo do brania udziału w rozprawach, zadawania pytań świadkom, składania wniosków dowodowych, wniesienia apelacji oraz innych uprawnień przysługujących stronie postępowania karnego.

- uprawnienie do współdziałania z instytucjami państwowymi i samorządowymi w ujawnianiu i ściganiu przestępstw i wykroczeń na podstawie art. 40 u.o.z.

Na marginesie wskazujemy, że pokrzywdzonym przestępstwami i wykroczeniami z u.o.z. może być obok organizacji społecznej także właściciel, jeśli oczywiście osoba ta nie jest jednocześnie podejrzanym/oskarżonym - **taka kumulacja ról procesowych jest niedopuszczalna.**

Współpraca z organizacjami społecznymi, których statutowym celem działania jest ochrona zwierząt, może ułatwić Policji realizację poszczególnych zadań, czynności czy obowiązków w sprawach dotyczących zwierząt. Niejednokrotnie może również przyczynić się do wzrostu efektywności w zakresie ujawniania przestępstw i wykroczeń popełnianych przeciwko zwierzętom, a także wykrywania ich sprawców.

Załącznik

1. Czy zwierzę znajduje się w bezpiecznym dla siebie otoczeniu?	TAK / NIE
2. Czy w otoczeniu zwierzęcia znajdują się elementy dla niego niebezpieczne?	TAK / NIE
3. Czy zwierzę posiada dostęp do światła dziennego?	TAK / NIE
4. Czy zwierzę posiada <u>stały</u> dostęp do świeżej wody?	TAK / NIE
5. Kojec, buda lub miejsce utrzymywania zwierzęcia (zdjęcia, nagrania)	TAK / NIE
i. czy jest zadaszenie dające ochronę przed słońcem / deszczem / wiatrem?	TAK / NIE / NIE DOTYCZY
ii. czy jest osłonięte od czynników atmosferycznych?	TAK / NIE / NIE DOTYCZY
iii. z czego buda, kojec lub inne schronienie jest wykonane?	
iv. jakie są wymiary budy, kojca lub innego schronienia?	
v. czy zwierzę jest na stałe przypięte łańcuchem? Jeżeli tak, jaka jest jego długość?	
vi. co jest na klepowisku (ziemia, słoma, materiał, blacha)	
vii. czy w miejscu utrzymywania widać resztki jedzenia / odchody / śmieci?	TAK / NIE
6. Stan zwierzęcia (zdjęcia, nagrania)	
i. czy zwierzę jest czyste i zadbane?	TAK / NIE
ii. czy posiada ślady po pobiciu?	TAK / NIE
iii. czy posiada ślady po ugryzieniach?	TAK / NIE
iv. czy posiada ślady otarć lub okaleczeń?	TAK / NIE
v. czy widoczny jest stan niedożywienia?	TAK / NIE
vi. czy zwierzę ma problemy z poruszaniem się?	TAK / NIE
vii. jaki jest stan uszu zwierzęcia?	DOBRY / ZŁY / TRUDNO OCENIĆ
viii. jaki jest stan sierści zwierzęcia?	DOBRY / ZŁY / TRUDNO OCENIĆ
ix. jaki jest stan skóry zwierzęcia?	DOBRY / ZŁY / TRUDNO OCENIĆ
x. jaki jest stan uzębienia zwierzęcia?	DOBRY / ZŁY / TRUDNO OCENIĆ
xi. czy pazury / kopyta są w dobrym stanie / przycięte?	TAK / NIE
xii. czy w sierści widoczne są pchły / wszy?	TAK / NIE
xiii. jakie jest zachowanie zwierzęcia na widok właściciela / domowników?	

7. Pożywienie	
i. czy zwierzę ma dostęp do miski z pożywieniem?	TAK / NIE
ii. czy w misce jest pożywienie przeznaczone dla zwierząt?	TAK / NIE
iii. czy w miejscu utrzymywania są opakowania z karmą / zapas paszy?	TAK / NIE
iv. jaki pokarm zwierzę przyjmuje i jak często (karma mokra, karma sucha, BARF, jedzenie domowe)	
8. Czy zwierzę posiada książeczkę zdrowia i aktualne szczepienia?	
i. wścieklizna?	TAK / NIE / NIE DOTYCZY
ii. choroby wirusowe?	TAK / NIE
iii. czy zwierzę przyjmuje leki? Jakie?	TAK / NIE
iv. czy w miejscu utrzymywania znajdują się opakowania po lekach? Jakich?	TAK / NIE
9. Inne zwierzęta – ich stan / wzajemny stosunek do siebie / czy mają bezpieczny kontakt?	
10. Czy zwierzę jest poddawane stresującym sytuacjom? Jakim?	
TAK / NIE / NIE DOTYCZY	
11. Wiedza właściciela o zwierzęciu:	
ZNIKOMA / OGÓLNA / ŻADNA	
i. wiek zwierzęcia	
ii. stan zdrowia, czy zwierzę przewlekłe choruje? na jakie choroby?	DOBRY / ZŁY / TRUDNO OCENIĆ
iii. ogólne zachowanie (agresja, strach, problemy separacyjne, nadmierne szczekanie, skowyt, warczenie, kiwanie się na boki, chodzenie w kółko, zgrzytanie zębami)	
iv. weterynarz, pod opieką którego pozostaje zwierzę (imię i nazwisko, adres lecznicy)	
v. historia szczepień i leczenia zwierzęcia	BRAK / NIEPEŁNE
vii. czy zwierzę jest oznakowane (chip, adresatka, kolczyk)	TAK / NIE
viii. częstotliwość wychodzenia z psem / wypuszczania zwierzęcia na wybieg	
12. Dane właściciela – imię, nazwisko, adres, numer telefonu	
13. Dokumenty: książeczka zdrowia zwierzęcia, zaświadczenia o szczepieniach, umowa zakupu zwierzęcia, rodowód	
14. Sąsiedzi:	
i. czy znają warunki w jakich zwierzę jest trzymane?	TAK / NIE
ii. jak według nich właściciel / opiekun traktuje zwierzę?	DOBRY / ŹŁY / CIĘŻKO STWIERDZIĆ
iii. czy zauważono znęcanie się nad zwierzęciem?	TAK / NIE

BIBLIOGRAFIA

- [1] M. Rudy, *Ustawa o ochronie zwierząt. Komentarz*, E. Kruk (red.), Warszawa 2024, s. 100-101.
- [2] Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 9 września 2004 r. w sprawie kwalifikacji osób uprawnionych do zawodowego uboju oraz warunków i metod uboju i uśmiercania zwierząt (t.j. Dz. U. z 2021 r. poz. 1033).
- [3] Rozporządzenie Rady (WE) nr 1099/2009 z dnia 24 września 2009 r. w sprawie ochrony zwierząt podczas ich uśmiercania (Dz. U. UE. L. z 2009 r. Nr 303, str. 1 z późn. zm.).
- [4] Wyrok Sądu Okręgowego w Świdnicy z dnia 6 października 2023 r., sygn. akt IV Ka 604/23, LEX nr 3654811.
- [5] Wyrok Sądu Rejonowego w Gorzowie Wielkopolskim z dnia 29 czerwca 2022 r., sygn. akt II K 433/22, LEX nr 3364778.
- [6] Wyrok Sądu Okręgowego w Kaliszu z dnia 26 sierpnia 2001 r., sygn. akt III Ka 103/21, LEX nr 3661409.
- [7] Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 19 października 2023 r., sygn. akt I KK 84/23, LEX nr 3720564.
- [8] K. Topczewska, *Ustawa o ochronie zwierząt – Informator prawny dla praktyków*, Warszawa 2018, s. 10.
- [9] Wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Gdańsku z dnia 6 lutego 2019 r., sygn. akt II SA/Gd 644/18, LEX nr 2621957.
- [10] Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 16 listopada 2009 r., sygn. akt V KK 187/09, LEX nr 553896.
- [11] Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 7 lipca 2020 r., sygn. akt II KK 222/19, LEX nr 3049079; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 13 grudnia 2016 r., sygn. akt II KK 281/16, LEX nr 2237277.
- [12] Wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego we Wrocławiu z dnia 3 stycznia 2018 r., sygn. akt II SA/Wr 262/17, LEX nr 2455139.
- [13] Wyrok Sądu Okręgowego w Krośnie z dnia 10 sierpnia 2016 r., sygn. akt II Ka 231/16, LEX nr 2093993.
- [14] Wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 22 czerwca 2006 r., sygn. akt II AKa 199/06, LEX nr 196090.
- [15] B. Błońska, *Relacje pomiędzy krzywdzeniem zwierząt a przemocą stosowaną wobec ludzi*, [w:] *Sprawiedliwość dla zwierząt*, B. Błońska, W. Gogłóza, W. Klaus, D. Woźniakowska-Fajst (red.), Warszawa 2017, s. 112-113.
- [16] K. Kuszlewicz, *Ustawa o ochronie zwierząt. Komentarz*, Warszawa 2021, s. 322.
- [17] Wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Gliwicach z dnia 22 listopada 2019 r., sygn. akt II SA/Gl 1199/19, LEX nr 2752916.
- [18] Wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Gorzowie Wielkopolskim z dnia 8 grudnia 2022 r., sygn. akt II SA/Go 523/22, LEX nr 3450250.
- [19] Wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Gliwicach z dnia 17 listopada 2023 r., sygn. II SA/Gl 752/23, LEX nr 3633205.

BIBLIOGRAFIA

[20] Wyrok Sądu Okręgowego w Gliwicach z dnia 21 września 2018 r., sygn. akt VI Ka 636/18, LEX nr 2606485.

[21] Kwestia tego kto odpowiada za zapewnienie opieki zwierzętom dzikim wzbudzało do tej pory pewne wątpliwości. Jednakże sądy administracyjne w najnowszym orzecznictwie wskazują, że celem przepisu art. 11a ust. 2 pkt 8 u.o.z. adresowanego do gmin, jest „aby każde poszkodowane zwierzę znalazło natychmiastową pomoc lekarską, niezależnie czy jest to pies, kot, inne zwierzę bezdomne czy wolno żyjące, dzikie itp.” (zob. wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Białymstoku z dnia 25 lipca 2023 r., sygn. akt II SA/Bk 468/23, LEX nr 3591897; wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 21 maja 2024 r., sygn. akt I OSK 12/24, LEX nr 3757535.).

[22] Lista ośrodków rehabilitacji dzikich zwierząt dostępna jest na stronie: <https://www.gov.pl/web/gdos/wykaz-osrodkow-rehabilitacji-zwierzat>

[23] Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 14 września 2022 r., sygn. akt VKK 334/22, LEX nr 3487767.

[24] Lista zwierząt objętych ochroną gatunkową, wyliczenie obowiązujących względem nich zakazów oraz warunków zastosowania odstępstw od tych zakazów znajduje się w rozporządzeniu Ministra Środowiska z dnia 16 grudnia 2016 r. w sprawie ochrony gatunkowej zwierząt (t.j. Dz. U. z 2022 r. poz. 2380) wydanym na podstawie ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 1478 z późn. zm.).

[25] Lista tej grupy zwierząt znajduje się w rozporządzeniu Ministra Środowiska z dnia 11 marca 2005 r. w sprawie ustalenia listy gatunków zwierząt łownych (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 2454), wydanym na podstawie ustawy z dnia 13 października 1995 r. Prawo łowieckie (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 1082 z późn. zm.).

[26] Lista tej grupy zwierząt znajduje się w rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 9 grudnia 2022 r. w sprawie listy inwazyjnych gatunków obcych stwarzających zagrożenie dla Unii i listy inwazyjnych gatunków obcych stwarzających zagrożenie dla Polski, działań zaradczych oraz środków mających na celu przywrócenie naturalnego stanu ekosystemów (Dz. U. poz. 2649) wydanym na podstawie ustawy z dnia 11 sierpnia 2021 r. o gatunkach obcych (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 1589 z późn. zm.).

[27] Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 16 grudnia 2016 r. w sprawie ochrony gatunkowej zwierząt (t.j. Dz. U. z 2022 r. poz. 2380).

[28] Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 54 z późn. zm.).

[29] Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane (t.j. Dz. U. z 2025 r. poz. 418).

[30] Słownik Języka Polskiego, PWN: <https://sjp.pwn.pl/szukaj/bezpo%C5%9Brednio.html>